Tweemaandelijks tijdschrift
24ste jaargang 1993/3 (141)
mei-juni

Horizon taal

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Horizontaal – Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 24ste jaargang. Horizontaal is de voortzetting van *Esperanto Panorama.*

Redactie en administratie (België): Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tlf. 03/234 34 00, telefax: 03/233 54 33; (Nederland): Esperanto-Centrum Nederland, Riouwstraat 172, 2585 DW Den Haag.

Abonnementen: Gewoon abonnement: 400,– fr. in België, 22,– gld. in Nederland; vijfjarig abonnement: 1600,– fr. of 88,– gld.; levenslang abonnement: 10 000,– fr. of 550,– gld.

Rekeningen: Voor België 402-5510531-55 t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen; voor Nederland: postgiro rek.: 3583975 t.n.v. Esperanto-Centrum Nederland, Den Haag.

Redacteurs: Guido Van Damme, Jean-Pierre VandenDaele en Paul Peeraerts.

Medewerkers: C. Declerck, P. De Smedt, I. Durwael, A. Humet.

Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.

Bijvoegsels bij **Horizontaal** worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.

Teksten voor publicatie moeten op de redactie toekomen op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Lijst van adressen van alle plaatsen in Nederland en Vlaanderen waar inlichtingen over Esperanto kunnen worden ingewonnen. Voor meer gedetailleerde gegevens over de clubs verwijzen we naar activiteitenkalender waar u inlichtingen vindt over de activiteiten die in de volgende 3 maanden zijn gepland.

AALST *La Pioniro*, Hugo Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tlf.: (053) 70 17 89.

ALKMAAR (NEA-sekcio) F. Bakker-Kroon, Meester Quantplein 2, NL-1862 GB Bergen, tlf.: (02208) 45 82.

ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tlf.: (05490) 19403.

AMERSFOORT (NEA-sekcio) W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, NL-3768 GM Soest, tlf.: (02155) 154 73.

AMSTERDAM (FERN-sekcio, FLE-sekcio) J. Hardeveld, Ruimtevaartlaan 33, NL-1562 BA Krommenie, tlf.: (075) 28 70 18.

ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tlf.: (03) 234 34 00.

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tlf.: (03) 234 34 00, antwoordapparaat tussen 17.30 en 9.00 u. Telefax: (03) 233 54 33.

ARNHEM (NEA-sekcio) R.J.W. Poort, Sellersmaat 60, NL-6903 XM Zevenaar, tlf.: (08360) 337 90.

BERINGEN G. Rombaut, Zandhoefstraat 156, B-3583 Paal, tlf.: (011) 42 80 20.

BEVERWIJK *Stelrondo* N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tlf.: (02510) 310 79.

BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tlf. (050) 35 49 35.

BRUSSEL Emile Van Damme, Albert-I-straat 44, B-1703 Schepdaal, tlf.: (02) 569 17 83.

Fervojistoj L. De Sutter, Frère-Orbanstraat 210, B-8400 Oostende, tlf.: (059) 50 18 25.

DEN HAAG *Esperanto-Centrum Nederland (ECN)* en *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tlf.: (070) 355 66 77.

(NEA-sekcio) Th.J. Van Woerden, Erasmusplein 59, NL-2532 RD Den Haag.

(TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tlf.: (070) 366 65 47.

DEN HELDER K.J. Klein, Rijnstraat 203, NL-1784 BZ Den Helder.

DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tlf (03) 658 74 20.

DEVENTER (NEA-sekcio) J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tlf.: (05700) 183 04.

Ik moet afzien van één van de aspecten die ik als het belangrijkste beschouw in verband met de vorm van ons tijdschrift. Trouwe en aandachtige lezers – en ik heb in verband met het Trilanda Renkontiĝo ter gelegenheid van Antwerpen '93 te Antwerpen het bewijs gekregen dat er ook ontrouwe lezers zijn! – zullen intussen wellicht al vertrouwd zijn met de rubrieken: uitzicht, vergezicht, overzicht, inzicht, doorzicht... Als je dit nummer doorbladert zal je merken dat een aantal van die rubrieken niet meer vertegenwoordigd is (aangezicht, inzicht, opzicht...), terwijl er ook een aantal nieuwe rubrieken zijn (rondblik, terugblik...). Nochtans was mijn droom dat ik een volledige jaargang met precies dezelfde rubrieken zou kunnen afwerken: dus telkens 6. Het volgende jaar kon dan opnieuw worden bekeken of er voor een bepaalde rubriek voldoende stof was om weer zes nummers te vullen. Uiteindelijk heeft dat niet mogen zijn... Dat is jammer, want het geeft volgens mij aan het tijdschrift een zeker karakter, het is aangenaam voor de lezers en gemakkelijk voor de hoofdredacteur.

De reden waarom de weggevallen rubrieken niet konden blijven bestaan is vooral een gebrek aan mede-auteurs. Ongetwijfeld is er nog stof genoeg om een rubriek als „aangezicht" (over bekende personen in de beweging) of „buitenzicht" (tijdschriften voorstellen), of „binnenzicht" (wat kan je ermee doen)... te vullen. Maar je hebt ook iemand nodig die dat doet. Daarmee wijs ik helemaal niet naar diegenen die in de voorbije jaren wel hun steentje hebben bijgedragen, maar zich nu ook een beetje leeggeschreven voelen. Voor hen heb ik niets dan dank en waardering. En dat mag ook wel eens gezegd.

Maar laten we niet alleen jammeren en wenen. Tijdens de voorbije jaarvergadering vertelde de voorzitter mij over zijn plannen om de groepen te proberen te overhalen hun lokale clubblad vaarwel te zeggen en alle clubactiviteiten via Horizontaal *bekend te maken. Om dat te kunnen doen moeten er heel wat voorwaarden worden vervuld.* Horizontaal *moet op tijd verschijnen, de clubs moeten tijdig (zelfs zeer vroeg) een gedetailleerd programma uitwerken, en de clubs moeten een grotere plaats en een grotere zeg krijgen in* Horizontaal. *Zij zouden a.h.w. hun lokale tijdschrift materieel in* Horizontaal *moeten kunnen terugvinden.*

Die voorwaarden kunnen m.i. worden vervuld. Elke club zou bijvoorbeeld één pagina kunnen toegwezen krijgen die zij zelf mogen (en moeten!) vullen op de wijze de hen goed dunkt. Horizontaal *zou daar trouwens ook wel bij kunnen varen. Het zou veel meer hét verenigingsblad worden, waarbij clubs zich echt betrokken voelen. Verder zouden de mensen die nu relatief veel tijd steken in hun eigen blad, die tijd vrij kunnen maken om redactiewerk voor* Horizontaal *te doen. Mijn voorstel – nog persoonlijk en niet officieel – is die mensen in september of oktober uit te nodigen om bijeen te komen en samen rond de tafel de ruwbouw van* Horizontaal 1994 *uit te werken en... de taken te verdelen om van die ruwbouw een afgewerkte woning te maken waarin iedereen zich thuis voelt.*

gvd

Op blote voeten...

Atilio Orellana Rojas is een jonge Argentijnse Esperanto-leraar, welbekend in Zuid-Amerika, waar hij reeds verscheidene jaren werkzaam is. Is hij geïnspireerd door de Zuid-Amerikaanse sociale hervormers die met blote-voeten dokters en alfabetizering door studenten de plattelandsontwikkeling probeerden te bevorderen? Feit is dat hij gedurende geruime tijd door de meest afgelegen streken van Bolivië en Brazilië trok, om Esperanto te verspreiden en te onderwijzen.
Atilio Orellana Rojas studeert Klassieke Filologie aan de Rijksuniversiteit van Santiago del Estero en koos als aanvullende studie de indianentaal Quechua. In 1992 verbleef hij in Europa waar hij een rondreis maakte door verscheidene landen en langs verschillende clubs. daar hield hij lezingen over zijn ervaringen als Esperanto-leraar, de relatie Europa-Zuid-Amerika, ... Hij werkte als vrijwilliger in IEI (Den Haag) en bij UEA (Rotterdam). Een gesprek...

***Horizontaal:** Esperanto onderwijzen in een Andesland en in het Amazone oerwoud! Dat klinkt opwindend en exotisch. Maar heeft het zin? Welk motief heeft jou daarheen gevoerd?*

Atilio Orellana Rojas: Ik was reeds vaker in Brazilië om les te geven. Ik had ook al heel wat ervaring opgedaan in verschillende delen van Argentinië, mijn geboorteland. Er zijn echter in beide landen ruimschoots genoeg mensen die door de microbe gebeten zijn en voor het Esperanto werken. Wij moeten naar plaatsen waar de beweging nog niet bestaat. We moeten nieuwe velden zoeken, braakliggende terreinen gaan ontginnen.
Daarom begon ik een onderzoek om na te gaan in welke landen van Zuid-Amerika onze taal het minst bekend is. De conclusies van dat onderzoek leidden mij naar Bolivië. Verder had ik reeds heel wat uitnodigingen gekregen om naar Amazonas – een deelstaat van Brazilië – te gaan. Vanuit Bolivië was Amazonas voor mij plots veel gemakkelijker bereikbaar. In allebei de gebieden waren mijn Esperantocursussen een succes.

***Hor.:** Wat drijft mensen van een continent dat vrijwel geen taalproblemen kent, ertoe om Esperanto te leren?*[1]

A.O.R.: Ik denk dat zowel in Bolivië als in Amazonas vooral het isolement een grote rol speelt. De mensen hebben er interesse voor het Esperanto en ze willen de taal ook echt leren, omdat ze hopen zo een ruimer contact met de wereld te krijgen. De ongunstige economische situatie maakt het de Bolivianen onmogelijk om naar het buitenland te reizen. Amazonas is van nature een geïsoleerd gebied, volledig ingesloten door uitgestrekte oerwouden, ver van alle grote wooncentra. Zo is Manaus, de hoofdstad van Amazonas,

gelegen als een eiland in dat uitgestrekte land, enkel bereikbaar per vliegtuig of per boot. Dat betekent een grote hinderpaal voor buitenlanders, maar ook voor de Brazilianen zelf, om dat gebied te bezoeken.
Het Esperanto biedt de inwoners de mogelijkheid kennis te maken met andere culturen, contact te leggen met een andere wereld, en buitenlanders – esperantisten – te leren kennen. Ze zijn opgetogen over de vriendschap die kan ontstaan door deze taal. Esperanto geeft hun een unieke kans om zich niet zo alleen te voelen, ver weg van alles wat er in de wereld omgaat. Geen enkele andere taal – zelfs niet het Engels – geeft hen een gelijk-

aardige mogelijkheid. Dat heeft alles te maken met de structuur van de Esperantobeweging, maar zeker evenzeer met het feit dat Esperanto niet op een economische basis werkt.

Hor.: *Is het leven van een reizend Esperanto-leraar een levensstijl?*

A.O.R.: Dat is een rake vraag... Ik denk het wel. Na enkele jaren lesgeven stel ik in ieder geval vast, dat je een speciaal karakter moet hebben om in contact te willen en te kunnen treden met mensen uit verschillende streken en culturen. Juist door die gevarieerdheid moet je een beetje elastisch zijn om je aan te passen aan al het nieuwe dat je beleeft, dat je als het ware „overkomt".

Hor.: *Welke verschillen stel je vast tussen Europeanen en Zuidamerikanen?*

A.O.R.: Tja, hier in Europa valt het vooral op dat mensen over het algemeen minder geneigd zijn zich te uiten. Dat betekent, geloof ik, helemaal niet dat ze minder gevoelig zouden zijn of geen emoties zouden hebben... Alleen, ze drukken die niet zo spontaan uit als wij dat in Zuid-Amerika gewend zijn te doen.

Hor.: *Kan dat een invloed hebben op het lesgeven?*

A.O.R.: Vanzelfsprekend... In het algemeen kan ik tamelijk goed merken of mijn leerlingen iets begrepen of niet door hun reacties. Maar hier is dat wel moeilijker, omdat ik vaak af ga op de mimiek. Ik stel echter vast dat de mensen hier veel minder reageren met de spieren van hun gezicht. Ik moet dus veel aandachtiger zijn. Principieel gebruik ik uitsluitend de directe methode: geen moedertaal, geen vertalingen voor verduidelijkingen. Maar dan heb je elke extra informatie die mimiek en gebaren kunnen geven, echt wel nodig. Voor mij is lesgeven hier dus wel moeilijker.

Hor.: *In welke landen van Europa ben je al geweest?*

A.O.R.: In Frankrijk, Nederland, België, Oostenrijk (voor het Wereldcongres), Luxemburg, Tsjechië, Slovakije, Duitsland, Hongarije... Ik heb al een mooi stukje van Europa gezien.

Hor.: *Lijken de Zuideuropeanen, Spanjaarden, Italianen, Portugezen, niet meer op de Zuidamerikanen dan de mensen uit het Noorden?*

A.O.R.: Ongetwijfeld. Hier in Europa ziet men grote verschillen tussen de mensen van het Noorden en die van het Zuiden. In mijn eigen familie zijn er heel wat van wie de wortels in Italië zitten... De sfeer bij hen is nog vrijwel identiek aan de sfeer die men hier bij de Italianen kan voelen.

Hor.: *Binnenkort zal je het diploma „Klassieke Filologie" behalen, verder bestudeer je ook het Quechua (een indianentaal uit je geboortestreek). Die twee studies lijken – op het feit na dat het om*

taal gaat – niet verwant. Waarom strekt jouw taalinteresse zich uit over zulke antipodische richtingen?

A.O.R.: Mijn interesse gaat vooral uit naar oude talen. Maar tijdens mijn studie begon ik ook andere talen uit te proberen, en zo kwam ik bij het Quechua[2] terecht. Voordien al had ik Esperanto geleerd. De overeenkomst in woordvorming met het Quechua is opvallend. Mijn grote interesse voor indianentalen heeft die keuze trouwens ook sterk beïnvloed.

In de stad waar ik woon, Cordoba, is er een leerstoel die afhangt van de nationale universiteit van Santiago del Estero. Juist die provincie (Santiago del Estero) is rijk aan indiaanse tradities. Daar wordt ook nog het meeste Quechua gesproken omdat de autochtonen uit Bolivië zich daar hebben teruggetrokken tijdens de opmars van de grote Spaanse konolisatiestroom door Peru. Mijn familie, en dus ook ikzelf, stammen uit die streek.

***Hor.:** Wat bracht je naar Europa?*

A.O.S.: Toen ik deelnam aan het Wereldcongres in Havana, kreeg ik een uitnodiging om als vrijwilliger te werken in het Internationaal Esperanto-Instituut (IEI) in Den Haag. Ook UEA (de Wereld Esperantovereniging) heeft mij als vrijwilliger aanvaard. Ik ben hier nu reeds enkele maanden en heb aan heel wat congressen en bijeenkomsten deel genomen. Door mijn contact met Europeanen heb ik vele interessante ervaringen opgedaan en mij intelectueel kunnen verrijken. Ik hoop dat ik de ideeën en ervaringen die ik hier heb opgedaan, zal kunnen mee- en overdragen in mijn continent, Amerika.

***Hor.:** Je gebruikt de Cseh-methode. Die wordt echter door velen als oudmodisch ervaren. Is ze nog geschikt?*

A.O.S.: Aan de Cseh-methode schort niets. Die blijft haar waarde behouden. Ze moet evenwel aangepast worden aan onze tijd. Vooral in Europa is dat belangrijk, omdat daar het talenonderwijs zelf en het onderzoek naar taalonderwijs enorm is geëvolueerd.

***Hor.:** Wat denkt een Amerikaan in Europa over de 500ste verjaardag van de „Ontdekking van Amerika"?*

A.O.S.: Voor ik naar Europa kwam, heb ik vaak nagedacht over wat mijn rol, mijn taak, hier zou kunnen zijn in dit jaar. Daarom heb ik onze autochtone volkeren en hun cultuur dieper bestudeerd. Ik heb gemerkt dat sommigen in Europa – bewust en oprecht begaan met de bedreigde culturen in Amerika – ambachtelijke kunstwerken van onze indianen tentoonstellen... en daar blijft het dan bij. Ik probeer mijn steentje bij te dragen om de mensen bewust te maken dat onze cultuur grondig werd **vernield** door de Europese invallers. Toch blijven Europeanen zichzelf altijd graag zien als de grote „cultuurbrengers" van de hele wereld."

***Hor.:** Hoe waren de reacties?*

A.O.S.: O, die verschillen – soms zelfs fundamenteel – van land tot land. In Bratislava (Slovakije) hield ik tijdens de conferentie van ILEI, een lezing voor leerlingen van het Internationaal Gymnasium. Ik was erg verbaasd over de reactie van Duitse jongeren, die goed beseften dat de komst van de Europeanen de grote oorzaak was van de vernieling van de indiaanse cultuur. Deze reactie heb ik echter vrijwel nergens anders aangetroffen. Maar het verheugde mij zeer dat de jonge mensen dat nu stilaan beginnen te beseffen.

***Hor.:** De laatste tijd spreekt men hier meer en meer over het groeiend racisme. Vanuit jouw werelddeel komen hier nooit berichten over racisme door. Bestaat er geen racisme in Zuid-Amerika? Hoe sta jij zelf tegenover het probleem en heb je hier ooit racisme aan den lijve ondervonden?*

A.O.S.: In Zuid-Amerika kan er geen sprake zijn van racisme, want we zijn zelf het resultaat van één grote samensmelting van rassen en culturen. Het is inderdaad hier in Europa dat ik voor het eerst heftige reacties heb ervaren tegen mensen die tot een ander volk of een andere cultuur behoren. Ook ikzelf werd het slachtoffer van zo'n reacties: omwille van mijn huidskleur, omwille van mijn lach, omwille van al die kleine, onbewuste gewoontes. Wij, in Amerika, kijken met grote verbazing naar het sterke racisme in Duitsland. Dat is voor ons, Amerikanen, een vreemd gevoel, dat

ver achter ons ligt. Ik was vooral verbaasd over de haat tegen de „Turken" overal in Europa. Altijd zijn de vreemdelingen de schuldigen. Voor het plassen op straat, voor diefstal, voor vandalisme... voor alles wat slecht is. Het zijn nooit de Oostenrijkers in Oostenrijk, of de Spanjaarden in Spanje...

Hor.: *Zijn Europeanen dan chauvinisten?*

A.O.S.: O, ja! Zonder enige twijfel. In Europa is het ene volk chauvinistisch tegenover het andere. Dikwijls maakt men grappen over een ander volk. Dat doet men overal ter wereld, maar hier zijn de grappen vaak bijtend sarcastisch en onaangenaam. Men bespot de Polen omdat ze oneerlijke handelaars en dronkaards zijn, Belgen zijn dom, Italianen ratelen te veel, enz. Vaak reageert men op een buitenlander ook volgens die stereotiepen, zozeer zitten die als vooroordeel in de hoofden ingebakken. Een Zweed moet beantwoorden aan het beeld dat men over een Zweed heeft; Duitsers moeten altijd *grundlich* zijn. Nochtans heb ik heel wat Duiters ontmoet die alles behalve accuraat en stipt waren... maar wel heel open en spontaan. Ik nam deel aan een bijeenkomst in Darmstadt. We hebben er Argentijnse en Boliviaanse volksdansen gedanst tot diep in de nacht, en we zongen en dronken allemaal.

Hor.: *Wat zijn je plannen voor de toekomst? Ben je van plan in een bepaald land te blijven hangen?*

A.O.S.: Ik blijf nog wel een tijdje in Europa. Op het einde van het jaar (1992) verzorg ik lezingen in Duitsland en Frankrijk. Begin 1993 keer ik naar Argentinië terug, waar ik het laatste examen moet afleggen om mijn diploma klassieke filologie te behalen. Daarna ga ik opnieuw les geven in Bolivië en Peru. Verder ben ik van plan Costa Rica en Haïti te bezoeken. En daarna... terugkomen voor het Wereldcongres in Valencia.

Hor.: *Ik hoorde dat je van plan bent om ook Afrika „binnen te vallen".*

A.O.S.: Ja. Na het wereldcongres wil ik daarheen om Esperantoleraars op te leiden.

Hor.: *Zijn er risico's voor reislustige esperantisten in vreemde landen en continenten?*

A.O.S.: Men loopt altijd risico's, ook in de Esperantowereld. Je kan nu eenmaal niet voorspellen hoe mensen zijn of hoe ze zullen reageren. Het valt steeds af te wachten bij wie men zal verblijven, of men gastvrij wordt ontvangen... of met welke gewoontes men wordt geconfronteerd. Trouwens, ook de gastheren en -vrouwen weten weinig of niets over hun gasten. Positief is zeker dat men open staat voor andere mensen en bereid is tot persoonlijk contact. Dat verrijkt en doet groeien. Reizen met Esperanto is één van de meest efficiënte manieren om mensen ervan te overtuigen dat Esperanto werkt. Niet alleen voor de buitenstaanders, maar ook voor onszelf.

Dit interview werd uit het Esperanto vertaald door Jorg De Mulder en als een gesprek met Horizontaal voor gesteld omwille van de levendigheid. De oorspronkelijke tekst verscheen in Kontakto, 1992/4-5, p. 14-15.

1. Zie MONATO, 1991/5, p. 3, het redactioneel artikel van de hoofdredacteur, die over hetzelfde onderwerp schrijft naar aanleiding van een reis in Brazilië.
2. Een uitgebreid artikel over he Quechua kan je lezen in MONATO, 1992/9, p. 21 e.v.)

Reisbureau.

Toerisme is eigenlijk het medium waarin het Esperanto zijn brugfunctie op een eminente manier kan vervullen. Het is daarom bijna onbegrijpelijk dat de taal in de (commerciële) toeristische sector niet aan zijn trekken komt. Behalve uitstapjes naar aanleiding van een (al dan niet wereld-) congres en de toevallige individuele vakantiereizen, valt de taal volledig uit de boot. Nochtans zijn er heel wat mogelijkheden om via contacten met esperantisten een alternatief toerisme te bedrijven.
De Vlaamse Esperantobond wil zich in de toekomst hierop toeleggen. Daartoe werd binnen het bestuur de functie van „Verantwoordelijke voor toerisme" gecreëerd. De post wordt momenteel bekleed door Ivo Durwael.
De taak van deze verantwoordelijke is vraag en aanbod op elkaar af te stellen. Aan de ene (vraag) kant worden de concrete vragen, verlangens en voorstellen van leden gegroepeerd; aan de andere (aanbod) kant, worden de mogelijkheden die ons in het buitenland bekend zijn, of de individuele voorstellen die ons vanuit het buitenland bereiken, bijeengebracht. *Horizontaal* zal als catalogus fungeren en regelmatig – we hopen in elk nummer – inlichten over de stand van zaken bevatten.

Vakantie-aanbod in Hongarije

In de omgeving van Kecskemét (Hongarije) (zie kaartje) kan je je vakantie doorbrengen in mooie, verzorgde huizen op het platteland. Alle woningen beschikken over warm en koud water, een keuken met koelkast, een badkamer en een toilet. Men kan zelf koken – groenten uit de tuin van de huisbaas – of de maaltijden (typisch Hongaarse gerechten) bestellen bij de huisbaas.
Kecskemét is een mooi stadje van meer dan 600 jaar. Esperantisten treden er op als gids. Het ligt op de E5 tussen Boedapest en Szeged. Vlakbij is de bekende „poesta" met zijn traditionele paardenfokkerijen en ook de befaamde warmwaterbaden, erg in trek bij reumapatiënten.
De landelijke levensstijl van de bewoners is gekenmerkt door rust en spontaneïteit, twee kenmerken die bij ons vrijwel niet meer bestaan. Het stadje beschikt over ruime mogelijkheden voor sportbeoefening.
Kostprijs: 450,– fr. per persoon/per dag. Inlichtingen per brief: Ivo Durwael (toerisme), p.a. Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Cuba
FEL nodigde, samen met landelijke secties van onze buurlanden, twee cubanen uit om deel te nemen aan het Wereldcongres 1993 te Valencia.
Mevrouw Almanza en mijnheer Rodriguez zullen reeds begin juni in België aankomen.
Mevrouw Almanza is een ervaren Cubaanse actrice – zij debuteerde in het Esperanto tijdens het Wereldcongres in Cuba in 1990. Zij wordt momenteel erkend als een uitstekende Esperanto-actrice en speelt diverse monologen en theaterrollen tijdens haar toernee door Europa.
De heer Rodriguez is filoloog en journalist. Tijdens zijn rondreis in Europa zal hij een lezingenreeks verzorgen over Communicatie in Cuba en Esperantologie. Beiden zijn bereid ook te spreken in clubs van Spaanssprekenden indien er belangstelling zou zijn.
Clubverantwoordelijken of mensen met contacten bij Spaanse Clubs kunnen voor verdere (concrete) afspraken contact op nemen met de FEL-verantwoordelijke voor rondreizen, J.-P. Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tlf.: (056) 20 07 96.

ILEI-Examen
FEL organiseert in samenwerking met ILEI (Internacia Ligo de Esperantistaj Instruistoj) in de maand oktober een tweede sessie van het Internationaal Examen volgens de nieuwe ILEI-regels. Het examen is voor de eerste en de tweede graad. Wie aan dat examen wil deelnemen kan, zich nu reeds aanmelden bij FEL, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen. De prijs bedraagt 1000,– fr. (500,– voor studenten). Dag en plaats worden later meegedeeld. ah

Cursussen
Clubverantwoordelijken, het is weer zover. *Horizontaal* bereidt zich voor om ook dit jaar in september een zo volledig mogelijke lijst van cursussen te publiceren. Stuur uw informatie zo vlug mogelijk, en liefst vóór 1 augustus 1993 aan de redactie.
Vermeld: startdatum, uur en plaats; lesgever en gebruikte handboeken; kostprijs; adres en telefoonnummer waar inlichtingen kunnen worden ingewonnen.
Voor uw en onze zaak, reageer gepast. Dank bij voorbaat. gvd

Het resultaat van de mieren...

krekelsparen

De campagne van FEL om krekelspaarders aan te werven heeft een mooi resultaat opgebracht. De extra rente die op basis van door FEL (en dus door de leden en groepen) aangebrachte spaarrekeningen werd toegekend, bedraagt 28500 fr. Dat bedrag is relatief klein (gemiddeld staat er op de aangebrachte rekeningen zo'n 60 000 fr. – het nationale spaargemiddelde bij de ASLK bedraagt ruim 150 000 fr.), maar het is mooi mee genomen. Weliswaar zijn er ook een aantal kosten om de campagne te lanceren – folders, direct-mail kosten, administratief werk – gemaakt, zodat voor 1992 de overschot niet duizelingwekkend is, maar het prettige is, dat deze som (en meer) elk jaar terugkomt, zonder dat er noemenswaardige kosten hoeven te worden gemaakt.
Het uitgekeerde rentebedrag kan jaarlijks hoger worden, wanneer krekelspaarders hun krekelrekening spijzen, of wanneer onze leden nieuwe krekelspaarders blijven aanbrengen. Onze oproep blijft dus gelden: ken je mensen met een ASLK-spaarrekening; kan je hen aanspreken, vragen of overtuigen om via het krekelspaarplan de Vlaamse Esperantobond te steunen, aarzel dan niet. Je kan trouwens nog steeds folders en inschrijvingsformulieren bekomen.
De Vlaamse Esperantobond wil echter ook niet vergeten te bedanken.
Voor al die krekelspaarders, en vooral ook voor hen die slechts zijdelings met de Esperantobond verbonden zijn – ik denk aan familieleden en vrienden van esperantisten die hun rekening tot een krekelrekening hebben omgevormd – onze hartelijke dank! Wij hopen dat we hun vertrouwen en steun mogen blijven genieten. En stilletjes in ons hart hopen we dat ze ooit eens leden worden van de Vlaamse Esperantobond en samen het ideaal van de wereldtaal voor vrede en vriendschap proberen uit te dragen en waar te maken.

... en dat van de krekels.

De mieren worden in de fabel beschouwd als de werkers, de krekels als de genieters. Ook in de Esperantobeweging zijn er genieters. Zij die gebruik maken van de vele mogelijkheden die het Esperanto kan bieden. Eén van die mogelijkheden is de literatuur. Misschien is het sommige lezers opgevallen dat in het vorige nummer geen statistiek van de door FEL verkochte boeken is opgenomen. Nochtans was dat zo stilaan een maartse traditie geworden. Maar geen nood, ze komt er nu aan:

Eigen uitgaven	
Sub influo de alkoholo	190
Ŝirpecoj (anstataŭ monumneto)	174
Grammaire ABC	91
Kromosomoj	74
Nia fundamento sub lupeo	70
La septaga murdenigmo	55
Esperanto je vraagt maar	49
Materialoj pri la akuzativo	48
Manlibro pri ĵurnalismo	47
Beletro sed ne el katedro	46

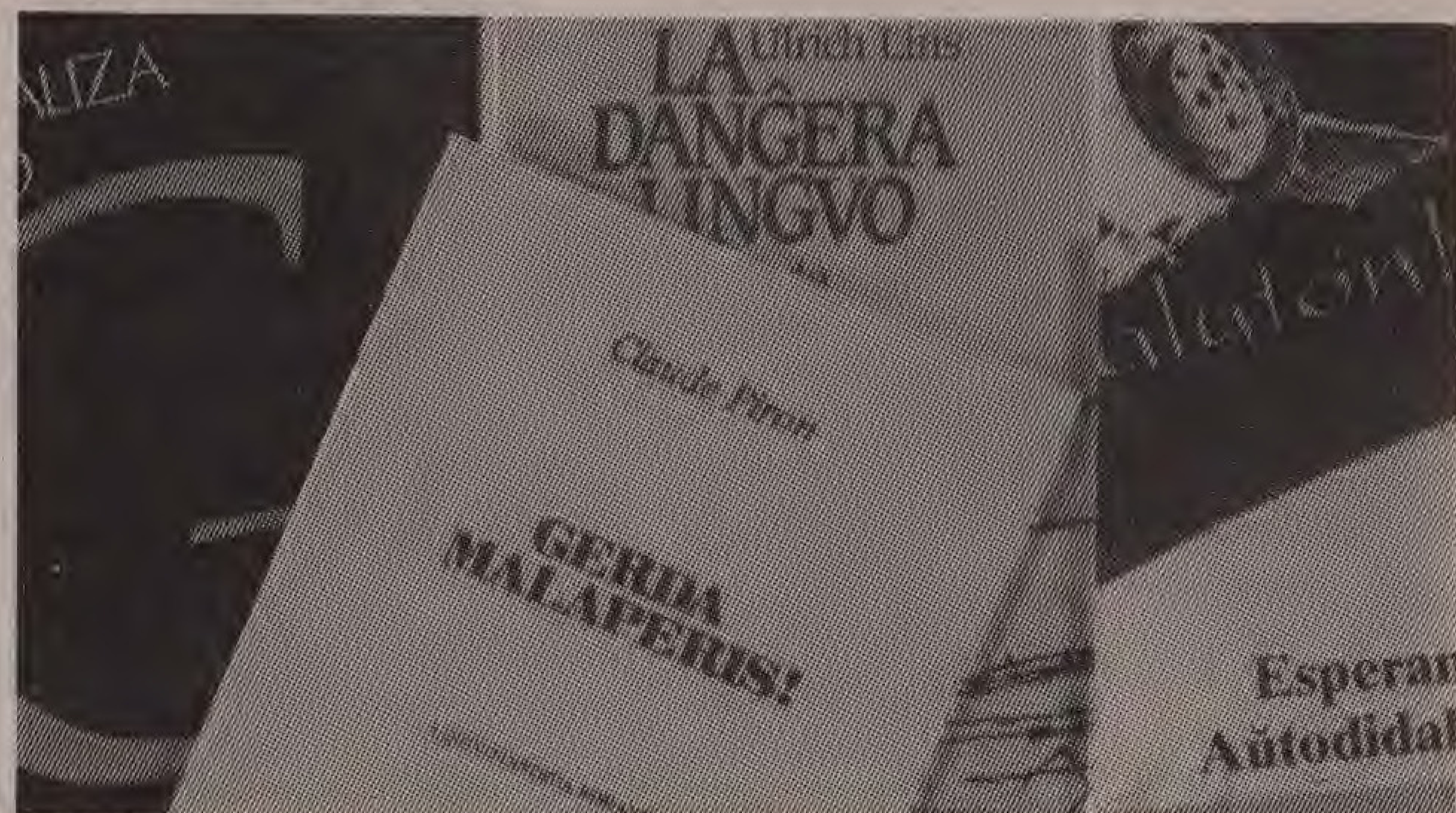

Uitgaven van anderen	
PRISMA Woordenboek E-N-E	112
Internaciaj ekzamenoj	82
Ŝanco por feliĉo	30
Gerda malaperis	28
Originala Esperanto-Bildvortaro	23
Al la tero returne	22
Pasporta servo	21
Grand Dictionnaire	21
Nouveau cours d'Espéranto	18
La krabo kun oraj pinĉiloj	12

Deze cijfers verdienen enige uitleg. De eerste reeks zijn eigen publicaties. De cijfers ervan houden ook de verkoop naar het buitenland in. De tweede reeks zijn vreemde publicaties. Zij geven een beter beeld van wat vanuit Vlaanderen wordt gevraagd (al zit ook daar wel een percentage verkoop aan het buitenland in). Over de verkoop van eigen uitgaven kunnen we zeggen dat die min of meer bevredigend is, vooral omdat oudere uitgaven weliswaar niet meer in de Top 10 zitten, maar nog steeds in redelijke aantallen worden verkocht. De verkoop in Vlaanderen is echter geen

hoogvlieger. Het PRISMA-Woordenboek scoort nu al vier jaar na elkaar het best. Daarna volgen andere woordenboeken en cursusmateriaal. Literatuur komt vrijwel niet aan bod. Dat blijft een pijnlijke vaststelling die het imago van de esperantowereld naar buitenuit geen goed doet. Tot hetzelfde besluit moesten we trouwens ook reeds vroeger komen. Op het aanbod *La libro de Horizontaal* waardoor lezers de kans kregen een boek te kopen tegen een forse korting, kwam weinig of geen reactie. Daarom is het initiatief van Alex Humet om in HORIZONTAAL stukjes literatuur te publiceren een uitstekend idee. Misschien leidt de kennismaking met een uittreksel uit of hoofdstuk van één of ander werk de lezer er uiteindelijk wel toe om dat werk te kopen. We maken van deze gelegenheid graag gebruik om te vermelden dat het boek *Faktoj kaj Fantazioj* waaruit de eerste tekst werd genomen intussen weer verkrijgbaar is. Een aanrader. gvd

Hierna – een beetje ter compensatie van de rubriek DOORZICHT – drukken we een tekst af die we uit MONATO ontlenen en die op ironische manier een relatie legt tussen de titel van een boek en de kans dat hij een bestseller wordt in de Esperantowereld.

Kiel titoli sukcesajn verkojn?

Nu, ekzemple tiel kiel ni ĵus faris...

Sed, serioze: ĉu vi ofte ŝovis en vian aĉetkorbon la *Ilustritan determinlibron pri la likenoj de Okcidenta Eŭropo*? Mi vetas ke ne. Ĉu vi kutimas endormiĝi kun la *Parolado okaze de la Ŝtata Akto por la Tago de la germana unueco en la Berlina Filharmonio la 3an de oktobro 1990 de Richard von Weizsäcker* [Riĥart fon Vájcek] (trad. R. Haupenthal [Háŭpntal])? Mi timas ke ne. Ankaŭ *Kontraŭdiroj de la Plena Analiza Gramatiko al la Fundamenta Gramatiko* kuŝas ne sub via kuseno, sed sub polvokovro, longvice, sur la bretaroj de niaj libroservoj.

En ĉio tio nia SEKSEPIL (Scienca Esplorgrupo pri Komerca Sukceso de Esperantaj Periodaĵoj kaj Literaturaĵoj) vidas konfirmon de eterna leĝo: libro sen trafa titolo ne bone vendiĝas. La leguntoj elĉerpiĝas pli frue ol la verko.

Male, fraptitoloj el plumaĵoj kiel *Insulo de krevoj, Gurda reaperis, Gambora fiki* aŭ *Pigre pasas la rukto* freneze disfuroras en la borse hektika mondo de la Esperanto libromerkato. Kelkaj el ili finvendiĝas dum malpli longa tempo ol la averaĝa vivodaŭro de du-tri UEA-estraranoj!

Konvinkite ke bona titolo estas duona sukceso, ni efektivigis statistikan esploron pri la lastjaraj furorlistoj de la UEA-Libroservo. Ni ambiciis difini kiaj (kaj malkiaj) titoloj altiras plej magnete la avidan klientaron. Ni ŝparas al vi detalan priskribon de nia metodo. Sufiĉu diri ke ni procedis laŭvorte laŭ-vorte. Nome, ni konstatis ke iuj vortoj aperas relative ofte en la titoloj de grand-debitaj verkoj, dum aliaj ŝajnas komplete ekzilitaj. (Ekzemple: ĉu vi imagus ke nek *ekimozo* nek *eskimozo* troviĝas en la sukcesa supro?) Tial ni nombris la aperojn de ĉiu vorto kiel titol-ero.

La zorga esploro montris ke oni plej probable atingas sukceson enŝovante en la titolon la vorton... *Esperanto.* Kalkan-trete sekvas ĉi tiun nobelulon la proletoj de nia vorttrezoro: *la* kaj *de.* Post la atendebla *lingvo*, obstine reaperas: *Esperanta.* Sese kaj sepe, *plena* kaj *saluto* superas, interalie, la gemojn *gramatiko, Gerda, danĝera, movado,* kaj *malaperis.* (Pliajn detalojn vidu en ampleksa studo, pro deontologiaj kaŭzoj sentitola.)

Kroma celo de nia esploro estis identigi la potenciale plej sukcesajn Esperantajn librotitolojn; tiujn kies ekvido impulsas la sekreciadon, perturbas la digeston, briligas okulvitrojn kaj malfermas monujojn. Ni filantrope malkaŝas parton de la rezulto, des pli ke temas pri libroj ankoraŭ neverkitaj... sed, ni esperas, verkotaj. La absoluta ĉampiono nomiĝas: *La plena Esperanta lingvo de Esperanto.*

Jen verko por kiu necesas vasta vido, akra intelekto kaj malpaneema tekstprilaborilo! Ĝia apero ebligus al ni, povraj sensciuloj, trovi la stretan padon de ĝusto inter la faŭkantaj abismoj de Esperantaloj, mal-Esperantoj kaj Desperantoj, kiujn kultivas subfosantoj de nia orfa idiomo!

Por malpli altpretendendaj, tamen sukcesemaj aŭtoroj ni rekomendas, je la dua loko, la intrigoplenan detektivaĵon *Saluton! Malaperis danĝera analiza gramatiko kaj Gerda.*

Listo de pluaj titoloj, kun la kutima triona rabato (kaj aldona imposto por anoj de la Eŭropa Komunumo) mendu de:
SEKSEPIL
ĉe: Rita Sventl kaj Stepan Goldenov, Biblioteko Hodler, Breto 103/24 c.

Als je 't maar verstaat... Begrijp je?

In De Morgen *(1 april 1993) stond een nogal uitgebreid artikel dat onze aandacht opeistte en dat o.i. een ruime plaats verdient in ons tijdschrift. Daarom geven we aan de rubriek teleskoop voor een keer eens wat meer ruimte.*

Moet de informatie op een pak waspoeder of een fles schoonmaakmiddel per se in de landstaal zijn opgesteld? Ja, zegt de Belgische regering. Nee, vinden de Nederlanders. Zij hebben tegen een Belgisch voorstel gestemd om in Europees verband het gebruik van de eigen taal op etiketten verplicht te stellen.
Alle landen waren het erover eens om aan de Europese Commissie te vragen bij het maken van de richtlijn voor etiketten, rekening te houden met een aantal zaken, zoals relevantie van de informatie, de mogelijkheid de informatie te controleren of te vergelijken met die op andere produkten, en de begrijpelijkheid van de informatie. Juist dat laatste punt leverde problemen op. Want wat is begrijpelijk?
België en Frankrijk vonden dat he gebruik van de lands- of streektaal een absolute voorwaarde is voor begrijpelijkheid. Nederland vond van niet. Het kan ook gebeuren in een taal *die veel Nederlanders machtig zijn* (ons cursief), of desnoods met de hulp van simbolen en pictogrammen. Als je het gebruik van de landstalen al bij voorbaat verplicht stelt is het einde zoek. Dan moet je ook rekening houden met streektalen als het Fries, of met talen die door veel inwoners worden gesproken, bv. Turks of Arabisch.
Test-Aankoop vindt die houding onbegrijpelijk. Een etiket moet duidelijk en begrijpelijk zijn. Dat impliceert dat het moet opgesteld zijn in een taal die de consument begrijpt. Natuurlijk zullen er best heel wat Vlamingen zijn die Engels of Frans begrijpen, maar je kunt er niet van uitgaan dat dat voor iedereen het geval is. De Belgische wetgeving (voor levensmiddelen) is daar heel duidelijk over. Er is geen reden waarom de taalwetgeving niet van toepassing zou zijn op andere produkten, vindt Test-Aankoop.
Voorzitten Louis Vanvelthoven van de Vlaamse Raad is evenmin te spreken over de houding van de Nederlanders. „Nederland speelt hier niet de rol die het zou moeten spelen: die van verdediger van de Nederlandse taal, samen met Vlaanderen."
Hij wijst ook op de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen in de Taalunie. Gelet op die samenwerking zou je verwachten dat één van beide regeringen niet zomaar zonder overleg een beslissing zou nemen over het gebruik van het Nederlands. Eén van de doelstellingen van de Taalunie is trouwens juist „het plegen van overleg wanneer in hun betrekking tot derde landen of internationale instellingen de belangen van het Nederlands in het geding zijn. In het verdrag heeft Nederland zich ook verplicht tot het voeren van een gemeenschappelijk beleid *in het bijzonder in de Europese Gemeenschappen.*
De Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de EG vindt dat de zaak op de spits gedreven wordt. Wij sluiten het gebruik van de landstaal helemaal niet uit. We vinden alleen dat je dat niet op voorhand verplicht hoeft te stellen. De producent zal altijd proberen op een zo prettig mogelijke manier de concument te benaderen.
Vanvelthoven stelt het omgekeerd. Het is de taak van de overheid ervoor te zorgen dat iedereen in zijn eigen taal wordt benaderd, ook als de producent dat niet nodig acht.

Vele Vlamingen zijn erg alert op dit soort toestanden. Zij hebben het gebruik van hun taal als officiële taal met veel zweet, bloed en tranen moeten afdwingen. En nog altijd moeten zij een verdedigende houding aannemen. Het is erg spijtig dat vanuit het Noorden daar nog altijd zo weinig begrip voor wordt opgebracht. Wat denken onze Nederlandse lezers eigenlijk over de hele kwestie?

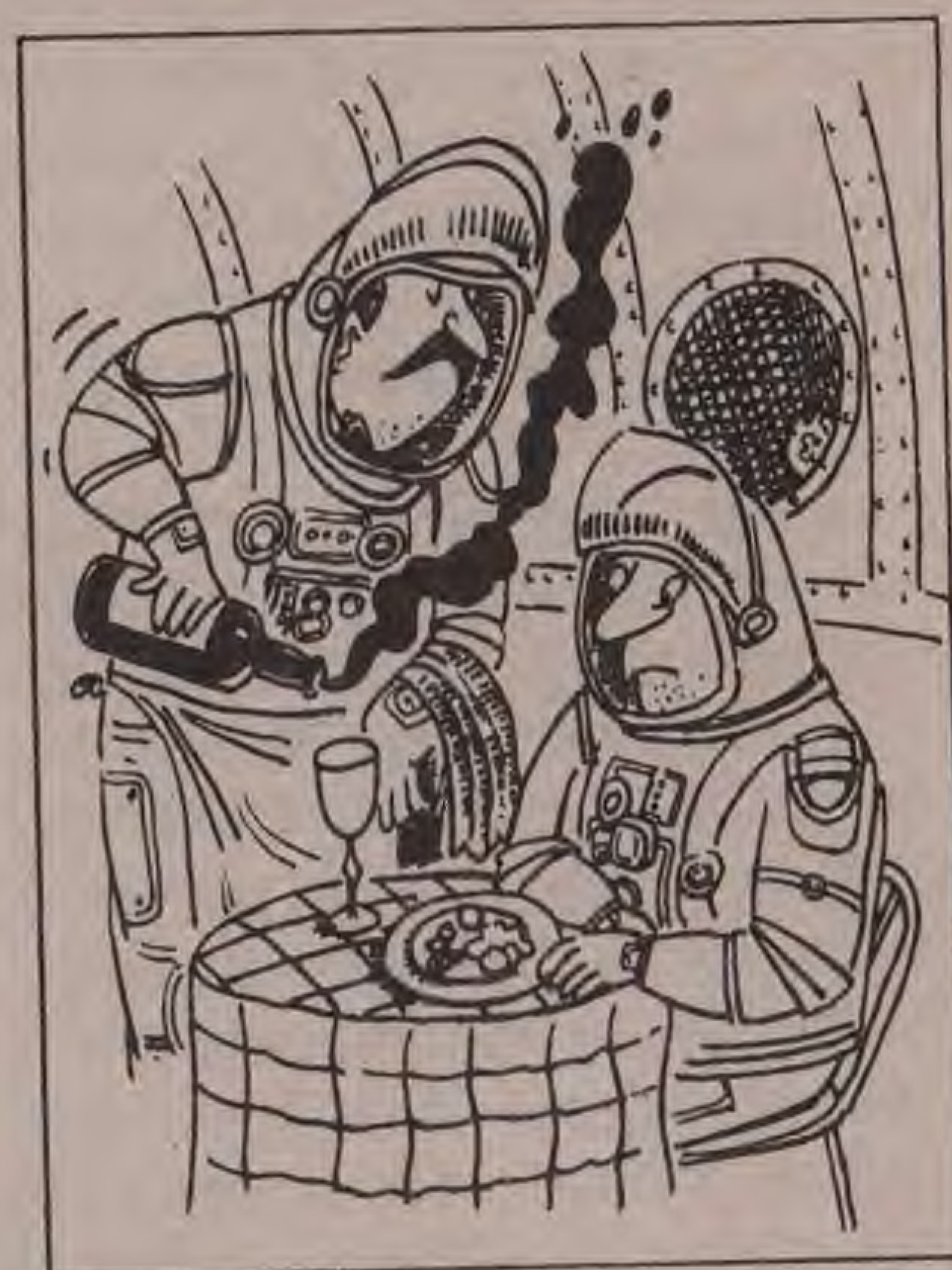
B F S E H A AND GR LV GB

Over de goede wil van producenten om hun waren met etiketten in de landstaal op de markt te brengen, heeft iedereen wellicht zijn eigen mening. Het bedrijf Miéle levert bij zijn stofzuigers een foldertje in bijna alle talen van Europa. Het gaat om een tekst van slechts enkele regels. Eén van onze lezers stelt voor dat iemand van elke vertegenwoordigde taal een brief zou schrijven met de vraag de tekst in de toekomst ook in het Esperanto te vermelden. Elke briefschrijver zou de Esperanto-vertaling bij zijn brief insluiten. Eigenlijk wel een goed idee, wat jij?

NL D N P PL CH MC I EE IRL

Willen is kunnen! Maar mag het?

Een collega leraar Engels, niet erg overtuigd van de waarde van het Esperanto, vroeg mij eens: „Maar heeft het Esperanto wel zo'n uitgekiend en genuanceerd modaal systeem als het Engels? Nu is modaliteit (voor alle duidelijkheid werkwoorden zoals: moeten, mogen, kunnen, willen...) in elke taal een nogal gecompliceerde zaak, omdat het te maken heeft met sociaal gedrag. Het gebruik van deze werkwoorden is erg afhankelijk van beleefdheidsregels, machtsverhoudingen tussen taalgebruikers, autoriteit (moreel of wettelijk ondersteund)... Het gaat hier dus in wezen om sociale communicatievormen.
Eén van de moeilijkste onderscheidingen is ongetwijfeld die tussen *mogen* en *kunnen*. In het Engels is dat zeer duidelijk *can* en *may* hebben vrijwel dezelfde betekenis (ze kunnen vaak onderling verwisseld worden) maar er zijn kleine nuanceverschillen. Ook in het Nederlands liggen „mogen" en „kunnen" zeer dicht bij elkaar. „Dat kan toch niet!" wil niet alleen zeggen: „dat is toch onmogelijk" maar kan evengoed de betekenis hebben van „zoiets zou toch niet mogen gebeuren".
En het Esperanto? Ja, ook in die taal zijn er twee werkwoorden: *povi* en *rajti*. Mij lijkt het voor de hand liggend dat „rajti" voornamelijk de betekenis van het Nederlandse „mogen" heeft. Nochtans hoor en lees ik zeer vaak juist in die betekenis „povi". *Ĉu mi povas tion fari?* Dat overvloedig gebruik van „povi" stoort mij een beetje. Nochtans geeft het woordenboek de gebruiker gelijk: povi: havi la forton, la lertecon aŭ la kapablon; en tweede betekenis: povi: havi la rajton, la potencon necesan por...; en tenslotte een derde betekenis povi: havi la permeson (PIV). Zoals ik al zei, zou ik in de derde betekenis „rajti" verkiezen. En wanneer je de voorbeelden leest die PIV vermeldt, kan je vrijwel overal

„povi" gemakkelijk vervangen door „havi la eblecon" (betekenis 1, kunnen) maar niet zo duidelijk door „havi la permeson".
Waarom is „povi" dan zo in trek ten nadele van „rajti"? (Ook PIV vermeldt bij rajti enkel: havi la rajton.) De verklaring ligt voor de hand: waarschijnlijk klinkt „rajti" nogal zwaar in onze oren. Het heeft te maken met recht, ik geef jou recht, ik sta op mijn recht, ik heb verworven rechten! Dat heeft allemaal nogal veel met gezag en autoriteit te maken. „Ĉu mi rajtas uzi vian aŭtomobilon?" is wellicht daarom een moeilijke vraag, omdat het nogal nadrukkelijk de autoriteit van de ander over de spreker laat blijken. En met autoriteit hebben we het vaak nogal moeilijk. Vooral als we die moeten ondergaan.
Toch kan in het Esperanto het woordje *rajti* een veel neutralere betekenis hebben, veel dichter bij ons „mogen" (de toestemming hebben). Daarom verdient het wellicht een iets ruimer gebruik dan wat het nu in Nederlandstalige kringen toegewezen krijgt. gvd

SLEUTELGAT

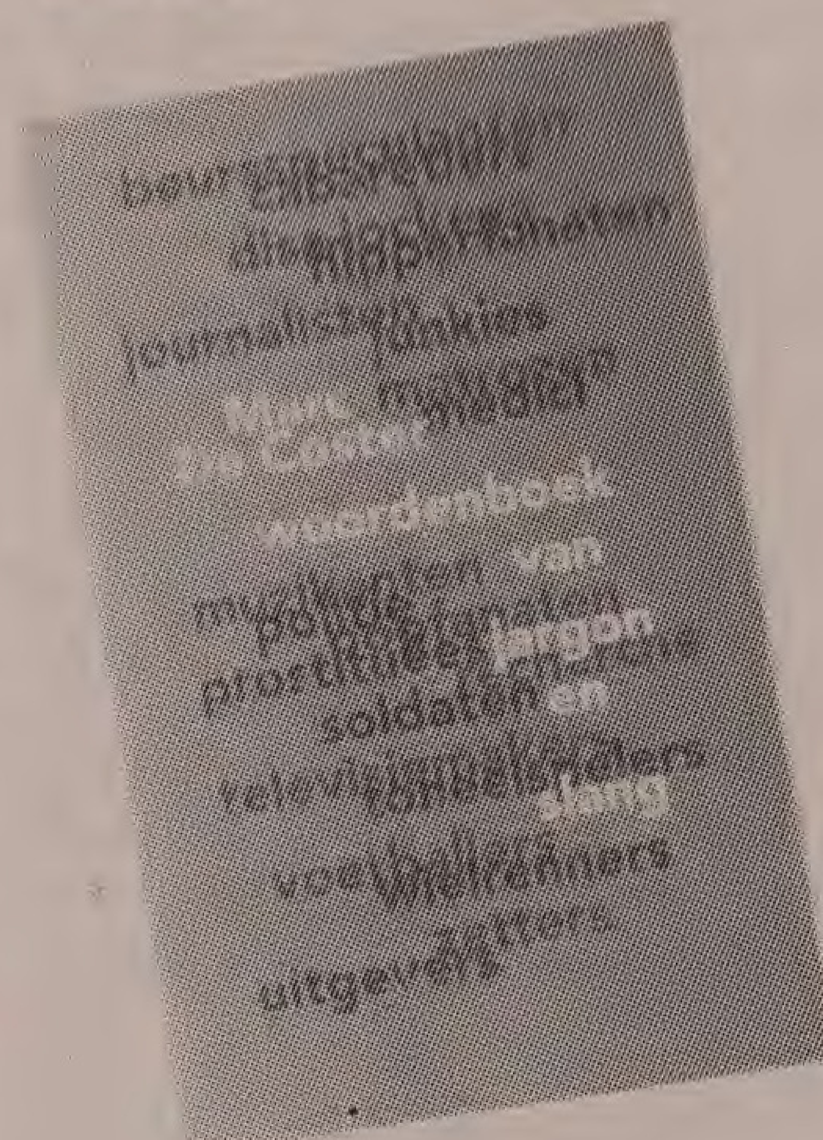

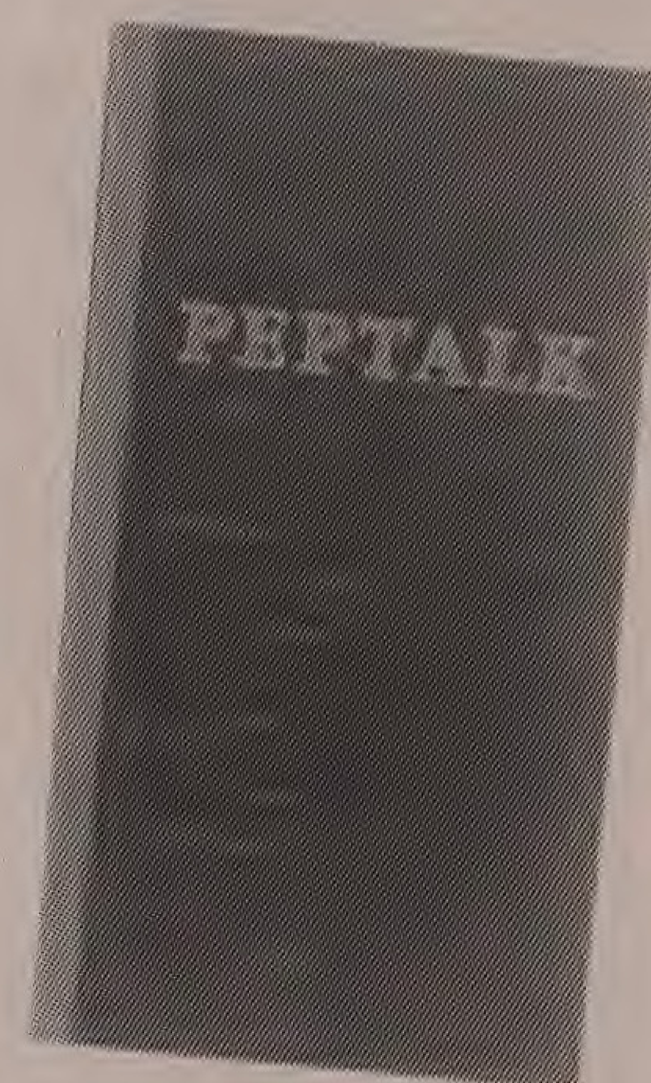
De arbeidersbeweging heeft altijd nogal een goede relatie met het fenomeen Esperanto gehad. Reeds zeer vroeg was er een afzonderlijke arbeidersorganisatie die zich afzette tegen de meer burgelijke Esperanto-Wereldorganisatie. Ook kan het gemakkelijk worden bewezen dat Esperanto mensen met een lager opleidingsniveau vooruit helpt. *De Werker*, het tijdschrift van het ABVV, schuwt dan ook geen Esperanto-bronnen. Zij namen (16 mei 1992) een grafiek over uit het Esperanto tijdschrift MONATO waarin een vergelijking wordt gemaakt over het gemiddeld aantal arbeidsuren van arbeiders in verschillende delen van de geïndustrialiseerde wereld. js

Ieder sjaaltje zijn taaltje!

Ongetwijfeld is er niets dat een mens zo duidelijk herkenbaar maakt als lid van een bepaalde groep als zijn kledij. Een voetbalploeg heeft zijn kleuren, yuppies hebben hun das, iemand met een groene en een witte kous is ongetwijfeld...
Minder opvallend, maar even herkenbaar is de taal die bij elk van die groepen hoort. Wanneer je iemand hoort praten, kan je vaak zeggen wat voor iemand het is. En wat meer is, vaak wordt taal gebruikt om een bepaalde groep te creëren: taalgebruik wordt het toegangsticket om iemand in een bepaalde kring toe te laten, of het „wettelijke" middel om iemand de toegang tot de kring te ontzeggen... te verhinderen dat hij/zij erbij kan horen!
Buitengesloten worden omdat men een bepaald taaltje niet beheerst, is vaak een pijnlijke zaak: niet alleen omwille van het isolement, maar vaak ook, omdat men zich er minderwaardig, of minder bekwaam door voelt. Nochtans is juist dat specifieke taalgebruik louter schijn. Het wordt gebruikt om gebrek aan echte diepte te camoufleren.
Als maatschappelijk fenomeen geniet het verschijnsel heel wat aandacht, maar ook in de taalkunde – en vooral dan bij de woordenboekmakers – vindt het belangstelling. Het „Woordenboek van Slang en Jargon" is daarvan het resultaat. Het presenteert het speciale taalgebruik van 18 maatschappelijke groepen: beursspeculanten, flipperfanaten, journalisten, muziekliefhebbers, soldaten, studenten... tot wielrenners en zendamateurs, om er maar enkele te noemen. De woorden worden verklaard en vaak geïllustreerd met vindplaatsen uit de literatuur of uit het „werkelijke leven". Natuurlijk is het geen leesboek, maar het is leuk er af en toe in te grasduinen, en dan is het maar meegenomen dat de woordverklaringen in een aangename stijl worden gepresenteerd. Niet altijd zijn de verklaringen accuraat. Vooral de Vlaamse varianten komen niet altijd aan hun trekken of de verklaring blijft beknopt. Opvallend – en eigenlijk wel grappig – is dat bijvoorbeeld in het deel over de taal van de prostitutie in heel wat woordverklaringen, waar het bedrijven van de liefde moet worden beschreven, wordt gegrepen naar een ander „slang", namelijk het pseudo-wetenschappelijk taalgebruik van Latijnse of Griekse oorsprong.
Van deze latinofilie is het maar een kleine stap naar ander soortgelijk boek „Peptalk", waarin het niet echt gaat om taalgebruik van een bepaalde groep, maar over de Engels ontleningen in het Nederlands (anglofilie). Je hoort vaak de opmerking dat het Nederlands verloedert door de (te) grote import vanuit het (wilde) westen. De auteur van „Peptalk" laat, in een zeer lezenswaardige inleiding, zien dat het zo'n vaart niet loopt. Hij heeft slechts 3600 leenwoorden opgenomen. Daarvan zijn sommige nog nauwelijks als leenwoord herkenbaar. Verder legt hij in de inleiding uit wat er bij ontlening zoal komt kijken: waarom wordt er ontleend, hoe wordt een ontlening in een taal opgenomen, en wat beklijft er. De lezer kan gerust zijn, van alle woorden die de jongste jaren uit het Engels in onze taal zijn binnengedrongen, zal slechts een klein gedeelte zich kunnen handhaven. En dan nog zullen die woorden vele concessies moeten doen: ze zullen zich moeten aanpassen aan schrijfwijze, grammaticale regels in verband met meervoudsvorming, vervoeging en afleiding... In hoeverre een woord uiteindelijk nog een „vreemdeling" kan worden genoemd, is na zo'n integratieproces moeilijk uit te maken.
Natuurlijk zullen er altijd muggezifters blijven bestaan die vreemd vreemd blijven vinden. En dat is jammer zowel in de taal als in de maatschappij, want juist door vreemde inbreng worden wij verrijkt en leren wij de wereld ruimer en beter kennen.

gvd

Woordenboek van jargon en slang. Marc De Coster. Bert Bakker, Amsterdam, 1992.

Peptalk. De Engelse woordenschat in het Nederlands. Liesbeth Koenen en Rik Smits, Nijgh en Van Ditmar, Amsterdam, 1992.

Hoe een vlieger Kajto werd

Rond oud en nieuw vond in Bad Kleinen/Gallentin het 36e IS (Internacia Seminario, traditioneel jaareinde-congres voor jongeren in Duitsland) plaats. Op een van de avonden werd een concert gegeven door KAJTO, een Friese Esperanto muziek groep. In dezelfde formatie vormen ze nog een andere groep met een Nederlandstalig en Fries repertoire: „Kat yn 't seil". De leden van KAJTO hebben reeds een rijke muzikale carrière. Ze zijn voortgekomen uit min of meer bekende (folk)groepen als *Irolt* en *Perelaar*. Tijdens het IS in Gallentin hadden we met de leden van KAJTO een gesprek. Aan bod kwamen onder meer: het ontstaan van Kajto, de mensen achter Kajto en hun ideeën over Esperanto en hun muziek, alsmede de plannen van KAJTO voor de nabije toekomst.

Voor degenen die jullie nog niet kennen: stel je even voor.

Ankie van der Meer: Ik speel gitaar, schalmei, banjo en fluit en ik zing. In het dagelijks leven geef ik les Frans en Engels aan een school voor volwassenonderwijs.

Marita Kruiswijk: Ik speel schalmei en diverse soorten fluiten en ik zing. Samen met Marian Nesse probeer ik van muziek te leven. Dat doen we door in verschillende groepen te spelen, maar vooral als duo („Dames Dubbel") zijn we veel op pad.

Marian Nesse: Ik speel accordeon, ik zing en net als Marita probeer in mijn levensonderhoud te voorzien door het maken van muziek.

Nanne Kalma: Ik bespeel verschillende snaarinstrumenten en ik zing. Verder ben ik gitaarleraar.

Wanneer en hoe is Kajto ontstaan?

Ankie: Jaap Duijs vertelde mij veel over Esperanto en dacht dat de taal wel iets voor mij zou zijn. Toch ben ik toen nog niet direct begonnen ze te leren. Na een reis door Hongarije met de Perelaar, waarin we vaak taal- en communicatieproblemen geconfronteerd werden, dacht ik: Esperanto zou toch wel heel erg nuttig kunnen zijn! Ik begon de taal te leren. Op een gegeven moment vroeg ik aan Nanne om een paar Esperanto-teksten op muziek te zetten. We hebben Marita en Marian gevraagd om mee te spelen. Ons eerste concert gaven we op de Paasbijeenkomst te Elahuizen in 1988. Het publiek reageerde enthousiast. Dat gaf ons dan weer de stimulans om op de ingeslagen weg verder te gaan.

Hoe zijn jullie aan de naam „Kajto" gekomen?

Nanne: Ik ben opgegroeid in Leeuwarden. Ik kan mij herinneren dat in mijn jeugd de hemel bedekt was met vliegers. De vliegers maakten we zelf,

samen met onze ouders. Maar op een bepaald ogenblik kwam het vliegeren niet meer terug. Toen dacht ik er toen niet verder over na, maar toen ik in de jaren '70 mijn ouders vroeg waarom het vliegeren gestopt was, bleek dat het verboden was, omdat de militaire straaljagers er last hadden. Vanaf dat moment raakte ik gefascineerd door het feit dat zelfgemaakt speelgoed een „militaire" bedreiging kan vormen. Onvoorstelbaar! Ik vond dat ik daar iets mee moest doen in mijn muziek, maar het was nog even wachten op het juiste moment. Toen ik in december 1987 de eerste Esperanto-teksten (van Julio Baghy) op muziek zette, schoot deze vlieger-fascinatie mij weer te binnen. Ik werd opnieuw gevangen door de symboliek van de vlieger. Naar aanleiding hiervan heb ik Jaap Duijs gevraagd om er een liedje over te schrijven. Het werd *Mi memoras*, maar ook *Knabo kaj kajto* is uit die fascinatie ontstaan. Tijdens één van de eerste repetities heb ik voorgesteld om de groep KAJTO te noemen.

Jullie zijn nu ongeveer 4 jaar actief. Wat is het verschil tussen Kajto in 1988 en Kajto in 1993? Welke ontwikkeling is er geweest?
Nanne: Er is eigenlijk altijd een ontwikkeling omdat je zelf een ontwikkeling doormaakt. Doordat we veel in Friesland optreden heeft Esperanto daar meer naambekendheid gekregen.
Marian: Een andere ontwikkeling is dat Nanne nu zelf ook teksten rechtstreeks in het Esperanto schrijft.
Wat is voor jullie de inspiratie-bron om te zingen in het Esperanto, c.q. liedjes te schrijven?
Nanne: Het is vooral het idee achter Esperanto. Ik kom er steeds meer achter dat het eigenlijk een goed idee is.
Wat vind je goed aan het idee achter Esperanto?
Nanne: Vooral dat een neutrale taal is, een taal zonder een „belast" verleden. Bijna alle andere talen hebben een cultureel/politieke erfenis.
Marita: Voor mij zijn de Esperanto-bijeenkomsten altijd heel inspirerend. Daar ervaar ik aan den lijve dat het Esperanto echt gebruikt wordt.
Ankie: Met Esperanto zit je wat taal betreft ook altijd op een gelijk niveau: iedereen heeft de taal als vreemde taal moeten leren.
Marian: Het geeft ook een ander gevoel. Je kunt er veel meer mee, zowel praktisch als gevoelsmatig; het is heel moeilijk uit te leggen. Je kunt er meer mee uitdrukken dan in andere talen. Elke taal heeft haar eigen uitdrukkingsmogelijkheden. We hebben bijvoorbeeld wel eens geprobeerd een lied van Brahms uit het Duits in het Nederlands te vertalen. Het klonk als een parodie!
Nanne: Het is een gemakkelijke taal om dingen in uit te drukken. Engels bijvoorbeeld blijft heel moeilijk. Ik kan met mijn Engelse vrienden heel goed communiceren. Maar als ze met elkaar praten, ontgaat mij een groot gedeelte!
Op de tweede CD staat een cyclus van liedjes over het poppen-theater. Hoe kwamen jullie op het idee om deze vorm te kiezen?
Nanne: Het idee van een cyclus van liedjes op zich is niet nieuw. In de klassieke muziek is het heel gewoon en sommige popgroepen hebben het ook wel gedaan. Voor mij is deze vorm ook niet nieuw. In een andere groep (Irolt) heb ik hem ook toegepast. Ook als consument vind ik het fijn om een „verhaal" te horen. Het verhaal van de marionetten heb ik bedacht naar aanleiding van een voorstelling door vriendin, poppenspeelster. In het verhaal liet zij een pop, die moest gaan slapen, in een stoel zitten. En het is ongelooflijk, maar zolang zij de touwtjes in handen had, leek het alsof de pop leefde, ook al waren alle draden ontspannen, omdat de pop in de stoel zat. Maar toen zij de touwtjes los liet om een andere pop te pakken, was de pop opeens gewoon dood!
Jullie spelen ook regelmatig voor publiek dat het Esperanto niet beheerst en er misschien zelfs nog nooit van gehoord heeft. Wat voor reacties krijgen jullie van het niet-Esperantopubliek?
Ankie: De reacties die we na voorstellingen krijgen zijn heel positief. Voor sommige mensen is het waarschijnlijk de eerste kennismaking met het Esperanto. Natuurlijk weten we niet precies wat mensen met de informatie doen. Niet iedereen komt na de voorstelling een praatje maken. Maar we kennen er wel voor wie een concert van Kajto de aanleiding was om Esperanto te gaan leren.
Nanne: We zingen in het Esperanto als een vanzelfsprekende taal om in te zingen, zoals andere groepen in het Engels zingen. Op het podium blijven we neutraal. We hebben het idee dat juist deze benadering sympathie oproept. Te fanatiek uitdragen zou een averechts effect hebben.

Wat vinden de tekstschrijvers ervan dat hun tekst op muziek wordt gezet, en moet er ook wel eens wat worden aangepast?
Nanne: Degenen waar we contact mee hebben reageren zonder uitzondering heel erg enthousiast. Op onze nieuwste CD zullen ook een aantal liedjes van William Auld voorkomen. Hij is heel enthousiast en geeft ons alle vrijheid om zijn teksten eventueel aan te passen.
Ankie: Het is ook zo dat een gedicht veel meer draagwijdte krijgt als het op muziek wordt gezet. Het wordt veel toegankelijker, omdat er nu eenmaal meer mensen zijn die naar muziek luisteren dan gedichten lezen.

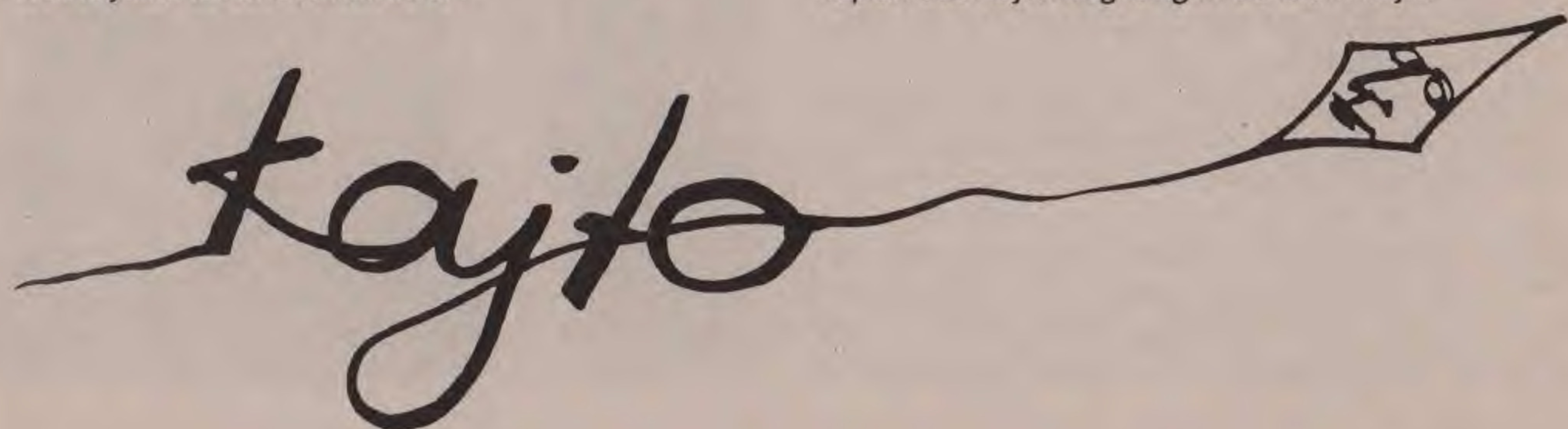

Teksten met als thema „Europa", zoals in Europo-Trilogio, *zijn uitermate geschikt voor het idee achter Esperanto. Zijn er plannen om nog meer met dit thema te gaan doen?*
Nanne: Er zijn niet direct plannen om dit thema verder uit te werken, al kunnen er nog liedjes komen die over Europa gaan, maar dan zonder het woord Europa. Je moet oppassen dat je je niet vastlegt op een bepaald thema. Dan loop je het risico dat je optredens erg „zwaar" worden. Het is juist een hele kunst om een luchtig programma samen te stellen. Die luchtigheid is nodig om juist voor dat éne liedje met een serieus onderwerp de intense aandacht te krijgen die het verdient. Er moet evenwicht in het programma zijn om een harmonieus geheel te krijgen.
Ankie: Het is misschien wel leuk om te vertellen hoe *Europo-trilogio* is ontstaan. Een koor vierde zijn jubileum met een feestconcert. Nanne werd gevraagd om een stuk te schrijven (tekst en muziek) met het thema „Europa". In het Esperanto! Maar Nanne kon zijn ideeën niet in één liedje kwijt, daarom is het een trilogie geworden. We hebben het stuk twee keer uitgevoerd met een mannenkoor en twee muziekkorpsen, in totaal 150 mensen.
Wat zijn de plannen voor de toekomst?
Ankie: Er komt een nieuwe CD, waarop de al genoemde trilogio komt te staan, weer wat liedjes van de hand van Nanne en ook van William Auld en wat nieuws: we hebben een aantal vrienden uit Friesland uitgenodigd om mee te zingen met een aantal refreinliederen en een aantal canons. We vinden het leuk voor het publiek om mee te kunnen zingen, zoals bijvoorbeeld in het lied „Markanto". Het geheel is nogal een zootje bij elkaar, een wanorde.
Nanne: Ja en dat wordt ook de titel van de nieuwe CD: *Tohuvaĵbohuo.*
(Noot van de interviewers: Wij dachten dat het een grapje was, maar woord bestaat echt. Wat het betekent? Juist ja: „wanorde").
Ik kwam het woord toevallig tegen in het woordenboek en ik vind het het mooiste woord dat ik tot nu toe in het Esperanto ben tegengekomen.
Wat is jullie favoriete nummer?
Ankie: Ik heb geen bepaalde voorkeur. Het hangt heel erg af van mijn stemming. Het middelste lied van de *Europo-trilogio* hoor ik graag als ik in een uitbundige bui ben. En als ik in een mijmerende bui ben, zou ik kiezen voor *Surstrande.*
Marita: Mij houden de nieuwste nummers meestal bezig en daarom vind ik deze mooi.

Marian: Er zijn voor mij toch altijd nummers die ik mooi blijf vinden, *Mi memoras* en *Tosto.* Je kunt het misschien ook afmeten aan de „oude" nummers die we nog steeds zingen.
Nanne: Dat geldt toch niet helemaal; er zijn ook andere factoren waarom we oude nummers nog zingen, vooral de vrolijke nummers. Bijvoorbeeld *Rankvarteto* is voor niet-Esperantopubliek nog steeds één van de leukste liedjes, maar voor het Esperanto-publiek is de grap er een beetje af.
Voor mij is het ook moeilijk om een bepaald nummer uit te kiezen als favoriet nummer. Waar ik op het podium veel plezier aan beleef, is het nummer *Procesia multkolora.* Het nummer *Mi memoras* geeft mij ook nog steeds een kick. Verder vind ik het nummer *Tosto* heel mooi. Een nummer dat we nooit op het podium uitvoeren, maar die ik opname-technisch erg mooi vind, is het nummer *Forveturo* van de eerste CD.
Is er nog een vraag die we vergeten hebben?
Ankie: Het is misschien leuk om te vertellen over onze buitenlandse avonturen. We hebben een aantal uitnodigingen uit het buitenland. Onder andere één uit Sverdlovsk, Rusland. De communicatie met dit land blijft nog moeilijk. Hierdoor is eerder een mogelijkheid om in Rusland te spelen verloren gegaan, helaas. Voor dezelfde periode hebben we een aanbod gekregen om een tournee te doen door Scandinavië. We hebben ook een uitnodiging gehad uit China. Een keuze maken is soms moeilijk. Met Pasen spelen we in ieder geval in Caen, tijdens het SAT-congres.

Jullie zien dat Kajto naar verre streken vliegt. We hopen dat Kajto nog lang in de lucht blijft.

Je reinste hekserij

Over de auteur

Claude Piron is Zwitsers staatsburger. Hij bracht zijn jeugd door in België en studeerde voor vertaler te Genève. Hij werd vertaler/verslaggever eerst in de UNO later bij WHO (Wereld Gezondheidsorganisatie). Na studies in de psychologie zei hij zijn vertalersloopbaan vaarwel. Als psycho-analist en psychotherapeut werd hij nog geregeld door zijn vorige werkgever aangezocht om missies te verrichten in Afrika, de eilanden van de Stille Zuidzee of – vooral – het Verre Oosten.

Hij heeft nu een eigen praktijk maar geeft ook les aan de Universiteit van Genève. Onder het pseudoniem Johán Valano publiceerde hij tal van verhalen, gedichten en romans. Onder zijn eigen naam gaf hij meer wetenschappelijke werken uit over psychologie of talen. Hij gaf cursussen op diverse plaatsen (La Chaux-de-Fonds, Grésillon, Luik, New York, San Francisco...). Hij publiceerde tal van artikelen en boeken waarin hij de waarde van het Esperanto verdedigt en illustreert. „La bona lingvo" is daarvan dé vertegenwoordiger bij uitstek.

Zijn werk

Vere aŭ fantazie *is een verhalenbundel voor beginners, mensen die een basiscursus achter de rug hebben, de grammatica en zo'n 400 woordstammen kennen. Het doel ís door aantrekkelijke verhaaltjes de woordkennis van de lezer te vergroten. De auteur raadt daarom een leesstrategie in drie stappen aan: eerst lezen, dan lezen en woorden opzoeken of grammaticale problemen analiseren, daarna (na minstens 1 en maximum 3 dagen) opnieuw lezen zonder meer.*

De verhalen zijn door Piron zelf bedacht (het gaat dus niet om vertalingen), maar zijn wel gebaseerd op zijn vele ervaringen en contacten met mensen tijdens zijn professionele loopbaan en zijn Esperantoleven. Piron beheerst uitstekend de kunst om via een kleurrijke maar eenvoudige stijl beginnende lezers in te leiden tot de echte literatuur.

Woordenlijst

fako, vak; formo, vorm; konstrui, bouwen; levi, opheffen; pasi, voorbijgaan; poemo, gedicht; ripeti, herhalen; signifi, betekenen; skatolo, doos; sorĉi, toveren, betoveren, beheksen; sperti, ervaren, meemaken; temo, thema, onderwerp; traduki, vertalen; utila, nuttig; vilaĝo, dorp.

bon-ven-igi, verwelkomen; pri-skribi, beschrijven; sin-teno, houding; sub-meti, onderwerpen.

La miriga skatolo

Dum mi laboris en Afriko por Tutmonda San-Organizo, mi ĉeestis multajn mirigajn okazaĵojn, kiujn eĉ post longa pripensado mi ne sukcesas kompreni. Jen unu.

Foje mi estis en vilaĝo kaj unu el la junuloj tie ekmalsaniĝis. Li ne plu povis stari. Se oni starigis lin, li falis. Kaj li preskaŭ ne plu povis movi sin. Nur malfacile li parolis. Ne temis pri ŝajnigo, ekzemple pro deziro ne labori, aŭ io simila. La eŭropa doktoro, kiu tie troviĝis kun mi, faris ĉiujn provojn necesajn en tia okazo por certiĝi pri la vero. Estus neeble kaŝi al li la veron, ĉar li konis ĉiujn eblecojn kaj sciis, kiamaniere agi por ricevi certecon. La eŭropa doktoro faris multajn demandojn al la juna malsanulo kaj longe, stude, rigardis ĉion en li el ĉiuj flankoj, sed li povis nur diri:

„Mi ne komprenas. Ĉio devus funkcii bone. Vi ŝajne estas en bonega sano. Vi devus povi stari kaj moviĝi, sed vi ne povas, kaj mi ne komprenas, kial."

Iu amiko de la junulo decidis viziti tiun-kiu-havas-povon-pri-nevideblaĵoj – la fakulon pri super-naturaj aferoj: la sorĉiston – kaj li akceptis, ke ni iru kun li.

„Nun ni vidos ion interesan," la doktoro diris al mi. Mi jesis. Mi min demandis, kian metodon la sorĉisto uzos por provi resanigi la junulon.

La sorĉisto estis maljuna viro, kiu bonvenigis nin plej amike. Tio iom mirigis min, ĉar mia antaŭa sperto estis, ke vilaĝaj sorĉistoj ne ŝatas eŭropajn doktorojn. Nia kunulo rakontis pri la malsano. Dum longa tempo la sorĉisto diris kaj faris nenion.

Fine li ekstaris por iri preni brilan aĵon, kiu troviĝis ie en lia hejmo. Mi diras „aĵon", ĉar mi vere ne povus priskribi ĝin. Estis eta afero kun multaj brilaj flankoj, kiuj donis al ĝi malsimplan formon. Kiam oni vidis tiun aĵon, oni tute ne povis bildigi al si, kio povas esti ĝia uzo.

Tiun aĵon li metis sur tableton kaj rigardis tre forte, senmove. Neniam li turnis sin al ni aŭ al la vilaĝano. Li nur rigardis la aferon. Post du aŭ tri minutoj, li komencis eligi tre malaltajn sonojn, pli malpli kantajn. Ĉu estis kanto, ĉu estis poemo, ĉu estis simple redirаĵo, kiun li ree kaj ree ripe-

tis, mi ne povas sciigi al vi, ĉar ni ne komprenis la vortojn. Eĉ la vilaĝano ne komprenis. La sono, fakte, estis tre malforta, preskaŭ ne aŭdebla. Eble eĉ ne estis vortoj, nur sonoj sen lingva signifo.

Dum li tiel elkantis siajn ekster-ordinarajn sonojn, li malrapide movis sin. Li restis sida, kompreneble, sed la supra duono de li moviĝis dekstren kaj maldekstren, tien kaj reen, fojfoje ankaŭ antaŭen kaj malantaŭen. La movoj kuniris kun la kanto.

Dum li tiel faris, li ĉiam rigardis same forte la brilan formon antaŭ si. La supra parto de li moviĝis, sed lia rigardo restis samdirekta: ĉiam ĝin tenis la brilaĵo.

Kiom da tempo ni restis tie, senmove, senparole, mi ne povus diri. Estis tagmeze ekstere, kaj en la ĉielo brilis varmega suno, sed en la senfenestra hejmo, kie ni sidis, oni povus pensi, ke nun estas nokto, ĉar preskaŭ nenio videblis: nur tiu brila dudekflanka afero, kaj, iomete, la sorĉisto, kiu movis sin malrapide per movoj, kiuj kunfunkciis kun la muziko de lia nekomprenebla kanto.

Kaj jen li finis sian mirigan agadon. Dum minuto li restis senmova. Nenio aŭdiĝis. Iom post iom li aperis kiel homo, kiu malrapide eliras el dormo. Li ekrigardis nin, kaj ŝajnis, ke li ne estas tute certa, kie li troviĝas kaj kiuj sidas apud li. Li diris kelkajn vortojn en la loka lingvo. Nia kunulo tradukis:

„La malsanon kaŭzis lia fratino," li diris, „la fratino de la junulo."

„Kiel?", „Kial?" ni du diris samtempe.

„Kial? Ĉar, ŝiaopinie, li agis malbone, kaj ŝi sentis fortan malan al li. Ŝi ne akceptas, ke li amas la knabinon, kun kiu li pli kaj pli ofte pasigas la tempon."

„Kion ŝi faris por malsanigi sian fraton?"

„Ŝi kaptis lian volon, metis ĝin en ujon, kaj kaŝis ĝin ie en la naturo."

„Lian volon, ĉu?" Ni ne komprenis, sed venis neniu respondo.

„Kion ni faru?" demandis la doktoro.

La sorĉisto ekstaris.

„Ni iru viziti la fratinon, kaj paroligu ŝin."

Kiam ni eliris el lia noktoplena hejmo, la suno igis nin unuminute senvidaj, tiel brila ĝi estis. Ni eksekvis la sorĉiston al dometo. Tie la fratino loĝis.

La sorĉisto alprenis plej timigan sintenon, gravulan. Oni sentis, ke li estas ulo grand-pova, kiun oni ne kontraŭstaru, se oni deziras plu vivi bonan vivon.

„Mi scias, kion vi faris al via frato," li diris.

Videble, ŝi ege ektimis.

„Mi devus scii, ke vi venos, kaj ke utilos al nenio fari mian faron," ŝi respondis. Ŝia sinteno montris, ke ŝi unuflanke submetas sin, dum aliflanke ŝi plej forte deziras malakcepti la intervenon de „la ulo kun la povoj". Sed kion ŝi povus fari? Al sorĉisto oni ne povas kontraŭstari.

„Diru, kien vi metis ĝin!"

Ŝi ne demandis, pri kio li parolas. Ŝi ne miris pri lia diro. Ŝi eligis tre simplajn vortojn:

„Venu kun mi!"

Ni forlasis la vilaĝon. Post longa irado, komence sur mallarĝa vojeto, poste inter altaj kreskaĵoj, kie neniu vojo plu troviĝis, ni alvenis apud rivereton. Ŝi montris terlevaĵon, malgrandan monteton, kiun iuj bestetoj faris el tero kaj pecoj de malnovaj kreskaĵoj.

„Mi ĝin kaŝis en tio," ŝi diris.

Ni ĉiuj staris flanke, dum la sorĉisto malkonstruis la altaĵeton. El ĝi li fine eligis la ujon: tre etan skatolon, kiu ne povus enhavi pli ol ion ege malgrandan.

Mi esperis, ke li tuj malfermos ĝin, sed tion li ne faris. Nia grupeto samvoje revenis vilaĝen. Tuj ni iris al la loĝejo de la malsana viro. Li kuŝis sur la tero ĉe sia pordo, duone ene, duone ekstere. La sorĉisto alparolis lin:

„Vian volon forprenis via fratino, kaj ĝin kaŝis, sed ni devigis ŝin redoni ĝin al ni. Tamen, antaŭ ol vi rajtos ĝin ricevi, mi devas unue scii, kion vi volas, ke okazu al via fratino."

La frato restis senparola. Li movis sin eĉ ne iomete. Malrapide li turnis la rigardon al la fratino. En ĝi estis nek miro nek malamo.

„Nenio speciala okazu al ŝi," li fine diris, ege malrapide. Ŝajnis, ke li ne havas forton sufiĉan por fari la etajn movojn necesajn por paroli. Kaj li aldonis: „Ŝi komprenos. Eble jam nun ŝi komprenis. Tio sufiĉas."

La sorĉisto transdonis la skatolon. La malsanulo ĝin malfermis. Mi staris tute proksime kaj tre bone povis vidi: en ĝi estis nenio.

Dum la junulo rigardegis plu kaj plu tiun nenion, lia maniero sin teni ŝanĝiĝis. Lia senbrila rigardo refariĝis brila; li, antaŭe senmova, komencis moviĝi; vivo revenis en homon tri-kvarone endorman. Fine, li facilmove ekstaris kaj larĝe ridetis al ni. Li dankis nin kaj komencis paroli tute rapide. El la timiga malsano restis nenio plu.

Longe la eŭropa doktoro kaj mi priparolis tiun okazaĵon, sed ni ne trovis respondon al niaj sindemandoj. Miriga okazaĵo, kiu aldoniĝis al aliaj mirigaĵoj, kiujn ni travivis en Afriko. Eĉ hodiaŭ mi ne scias, kion opinii pri ĝi. Kaj vi, amiko leganto, ĉu vi spertis similajn aferojn aŭ aŭdis pri ili de verama persono, kiun vi bone konas kaj al kiu vi povas kredi? Kion vi opinias?

Vluchten kan niet meer

Smail Grbo – een aangrijpende getuigenis uit Bosnië

Van 19 tot 27 maart maakte Smail Grbo (48) – Bosnisch vluchteling uit Sarajevo – op uitnodiging van de Vlaamse Esperantobond een rondreis door Vlaanderen. Voor een publiek van esperantisten en niet-esperantisten gaf hij lezingen gaf de gruwelen van de oorlog in zijn land. Momenteel geniet hij politiek asiel in Duitsland.
De stem van Smail klonk achtereenvolgens in Antwerpen (Verda Stelo), Houthalen, Gent (La Progreso), Antwerpen (HIVT), Kortrijk (La Konkordo), Werken (WVL) (Broederlijk Delen) en Eeklo (FLEJA-weekend).

Op een eenvoudige maar intense wijze bracht Smail Grbo van mens tot mens de gevoelens over van iemand die vrijwel alle hoop heeft laten varen dat er ooit nog een redelijke en menswaardige oplossing zal komen voor het conflict dat zijn land teistert. Hij vindt het onbegrijpelijk dat zulke afschuwelijke slachtpartijen kunnen blijven gebeuren onder het passief toezien van Europa dat als naar een film kijkend de verslagen van het TV-journaal aan zich laat voorbij gaan. Alsof zij de terreur van het nazisme van slechts 50 jaar geleden compleet vergeten zijn.

Ziehier de feiten:

Vóór de oorlog

In Bosnië leven drie bevolkingsgroepen in perfecte harmonie: Islamieten, Serviërs en Kroaten. De etnische afkomst speelt feitelijk geen belangrijke rol in menselijke relaties en verrijkt enkel de culturele waarden van de landgenoten. Sarajevo met 500 000 inwoners is het voorbeeld van deze harmonieuze samenleving. Gemengde families met leden van verschillende afkomsten zijn niet zeldzaam. In totaal leven in Bosnië 4 500 000 mensen (44% Islamieten, 30% Serviërs, 17% Kroaten e.a.).

Eén jaar na de oorlog

200 000	doden (80% burgers, 15% kinderen, meer dan 500 artsen en journalisten).
200 000	zwaargewonden.
50 000	vrouwen werden verkracht.
1 500 000	vluchtelingen.
15 000	gedeporteerden naar Servië, die gedwongen worden in mijnen te werken.

120 concentratiekampen in Bosnië, 20 in Servië en Montenegro. (In één concentratiekamp in Brcko alleen al werden ruim 6 000 mensen gedood).
800 moskeeën verwoest.
70% van het gebied is bezet door Serviërs, 20% door Kroaten.

Mogen wij, esperantisten, passief blijven bij dit conflict? Hoewel de Esperantobeweging zich neutraal opstelt ook op politiek gebied, heeft zij als haar fundament de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens zoals die door de UNO na de tweede wereldoorlog werd opgesteld. Daarom moeten wij onze stem verheffen wanneer het recht op eigen taal, cultuur en grondgebied op zulke brutale en gewelddadige manier met de voeten wordt getreden.
Naar aanleiding van het bezoek van Smail Grbo aan België heeft de Vlaamse Esperantobond een folder gestuurd aan een tiental sociale organisaties om hun aandacht te trekken op de volkerenmoord in Bosnië en om hen te wijzen op hun plicht om daarop te reageren.

Deze button met de woorden MI PALIM BOSNA (Ik hou van Bosnië) werd bij dezelfde gelegenheid door FEL uitgegeven. Ze is verkrijgbaar aan 40,– fr. (3 cm; 30,– vanaf 10 stuks) of 50,– fr. (5 cm; 40,– fr. vanaf 10 stuks).
Hopelijk kan weldra de witte vredesduif Bosnië bevrijden uit het zwarte gat waarin het momenteel verzinkt...

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 1 juni 1993. De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

ANTWERPEN
La Verda Stelo
Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

vrijdag 7 mei: Ivo Durwael over Praag.
vrijdag 14 mei: Internationale avond. Indische avond met dans en muziek en een presentatie van de Indische keuken en eetcultuur.
vrijdag 21 mei: Jacques Schram vertelt over diamant en diamantslijpen.
vrijdag 28 mei: Historische quiz over de periode 1950-1970 o.l.v. Jan Bovendeerd.
vrijdag 4 juni: Iwona Kocięba zet haar reeks over internationale gewoontes voort.
vrijdag 11 juni: Debatavond. Onderwerp wordt één van de voorafgaande clubavonden afgesproken.
vrijdag 18 juni: Internationale avond. Ofwel Lina Gabrielli (Italië) over Likinski en Paganini; ofwel Miuko Marcetta (Italië) over Vidling (een ideografische taal).
vrijdag 25 juni: Improvisatie. Leden brengen scetches.
vrijdag 2 juli: Denise Parente. Cijfers en letters.
vrijdag 9 juli: Debat. Het onderwerp wordt tijdens een van de voorgaande avonden in gemeenschappelijk overleg vastgesteld.
vrijdag 16 juli: Antwerpen '93. Inleiding tot de Culturele Week die FEL organiseert. We verwachten vele buitenlandse gasten die we een warm welkom bereiden.
vrijdag 23 juli: Antwerpen '93. We sluiten de week af en wuiven de gasten uit.

Natuurlijk blijven leden van de club het hele jaar paraat en bereid om buitenlandse gasten te ontvangen en rond te leiden naar de vele cultuurevenementen die in Antwerpen plaats vinden in het kader van Antwerpen Culturele Hoofdstad 1993.

In onze club bevindt zich een ideeënbus waarin mededelingen. kritiek, voorstellen, enz. kunnen worden gedeponeerd. U kunt ook schriftelijk reageren met de vermelding LVS-IDE-KESTO.

BRUGGE
Paco kaj Justeco
De activiteiten van onze club hebben in principe plaats op donderdagavond vanaf 20 uur in het Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. Op de 1ste en 3de donderdag conversatieavond (voor beginners); op de 2de en 3de donderdag praatavond indien er geen andere activiteit is aangekondigd. Info bij dhr. G. Maertens, tlf. (050) 35 49 35.

donderdag 13 mei: Het financiële huishouden van de Vlaamse Esperantobond door Roland Rotsaert.
donderdag 27 mei: Bezoek aan de kerncentrale van Doel en aan de stad Antwerpen per autobus. We middagmalen in een Antwerps restaurant. Deelnameprijs: 600,– fr. (minimum 25 personen).

BRUSSEL
Er zijn nog altijd Esperanto-middagen in het Anspach Center te Brussel (1ste verdieping), maar wel op vrijdag van 13.00 tot 14.00 u. (Niet tijdens de schoolvakanties!) Tot juni 1993 zouden er evenwel moeilijkheden kunnen zijn. Inlichtingen: Marc Demonty, Schoolstraat 3, B-1700 Dilbeek.

FLEJA
Van vrijdag 9 juli (17 u.) tot zondag 11 juli (namiddag): FLEJA-weekend in de Warande te Kortrijk. Op het programma: fietstochtjes, bezoek aan de Esperanto Bibliotheek, en natuurlijk de Barbecue. Deelnameprijs: tussen 1200,– en 1700,– fr. afhankelijk van inschrijvingsperiode en leeftijdscategorie. Inlichtingen: Yves Nevelsteen, Violetlaan 7, B-2920 kalmthout, tlf.: (03) 666 47 14.

GENT
La Progreso
Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in chalet „'t Clubke", Griendeplein 1, Gent (nabij het Rabot). De bijeenkomst begint om 20 uur. Conversatieavonden op de 3de dinsdag van 19 tot 20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1. Inlichtingen bij Katja Lödör, tlf. (091) 30 16 77 of (091) 21 10 02. (Vanaf 26 juni: nieuwe nummers: (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.)

zaterdag 8 mei: wandel-zoektocht, georganiseerd door Huub Vermersch, in het natuurgebied „Bourgoyen-Ossemeersen", aan de westrand van Gent. Groepen krijgen nog een uitnodiging met het programma.
dinsdag 18 mei: conversatieavond.
vrijdag 25 juni: „La Mitulo" uit Terneuzen bezoekt Gent om de krachten te meten in een spannende quiz, om 20.00 u in het chalet.

De studiedag van 5 september 1992 werd opgenomen op cassette (3 stuks). Ze zijn verkrijgbaar tegen de prijs van 480,– fr. (+ 50 BEF verzendingskosten) bij Patrick Haerick, tlf. (091) 27 02 15 (nieuw nummer (09) 227 02 15).

HASSELT
Esperanto Hasselt
We vergaderen normaal gesproken op maandagavond vanaf 20 uur in het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5. Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, tlf. (011) 25 34 67.
Samenkomsten op 3 mei en 7 juni.

HOUTHALEN
Houthalense Esperantogroep
Iedere 2de maandag van de maand, gewone clubvergadering in het Cultureel Centrum „De Drij Berlengs", boven de gemeentelijke bibliotheek, Vredelaan 36, Houthalen-centrum. Programma's beginnen om 20 uur, gevolgd door cursus voor beginners. Info bij Alfons Lijnen, tlf. (011) 52 20 74.

maandag 10 mei: Samengestelde tijden in het Esperanto.
13de les uit Esperanto Programita.
maandag 14 juni: Esperantomuziek: LP's, CD's en cassetten.
14de les uit Esperanto Programita.

Tijdens de maanden juli en augustus worden de clubactiviteiten opgeschort. Maar verlies de activiteiten vermeld onder LIMBURG niet uit het oog. Vooral de Limburgse dag op 21 augustus wordt de moeite waard.

KALMTHOUT

La Erikejo

De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tlf. (03) 666 42 58.

donderdag 27 mei: Vergelijk gewoonten tussen volkeren bij geboorte, huwelijk, overlijden... door Iwona Kocięba.
zondag 30 mei: Esperantostand tijdens de Kalmthoutse straatfeesten van 10.00 tot 18.00 u.
donderdag 17 juni: Jaarlijkse wandeling: we bezoeken het karrenmuseum bij de Kiekenhoeve te Essen, o.l.v. Fons Janssens. Start om 19.30 uur.
donderdag 15 juli: Julia Castiau presenteert: „Het eerste mirakel van het kindje Jezus" van Dario Fo.

In augustus gaan wij op vakantie. Geen vergadering!

KORTRIJK

Koninklijke Esperantogroep La Konkordo

De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met dhr. Jan Hanssens, Meiweg 23, 8500 Kortrijk, tlf. (056) 21 31 06. Bij deze en ook bij Jean-Pierre Allewaert (tlf. (056) 20 07 96) kan tevens informatie over het programma van de club worden gevraagd.
Clubavonden en cursussen vinden plaats op de laatste donderdag van de maand om 19 uur in het CC „De Oude Dekenij", St-Maartenkerkhof 8.

donderdag 27 mei: Etnische minderheden: Voordracht door Istvan Kabok (Hongarije), is zelf een Serviër en lid van IKEL (Internacia Komitato por Etnaj Liberecoj). (programma onder voorbehoud!)
donderdag 24 juni: „Europa en het Verdrag van Maastricht", uiteenzetting door Angelos Tsirimokos (Griekenland), vertaler bij de EG.

LEUVEN

Esperanto 2000

Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond (met verschillende cursussen). "Laborvespero" (conversatiecursus) op de 1ste den 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand onze speciale VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

woensdag 5 mei: Beginners- en vervolgcursus.
woensdag 12 mei: Vespero 2000.
woensdag 19 mei: Beginners- en vervolgcursus.
woensdag 2 juni: Beginners- en vervolgcursus.
woensdag 9 juni: Vespero 2000.

In juli en augustus gaat onze club uitrusten na de zware inspanningen van het afgelopen werkjaar.

LIMBURG

Esperanto Limburg

Bijeenkomsten in ons clublokaal, Ambachtstraat 39, 3530 Houthalen beginnen om 20 uur gevolgd door gezellig samenzijn. Inlichtingen bij Jos Vandebergh, tlf. (011) 52 19 43 of bij Albert Claesen, tlf. (011) 32 36 03.

maandag 31 mei: Ex-Limburger Ivo Durwael, spreekt over de overkoepelende organen in de Esperantowereld.
maandag 28 juni: Mevrouw Almanza en de heer Rodriguez (Cuba) spreken over hun land en de Esperanto-beweging aldaar.
maandag 12 juli: Het laatste nieuws over het Esperanto Wereldcongres te Valencia (Spanje) dat plaats heeft van 24 tot 31 juli.
Voorbereiding van de Limburgse Dag op 21 augustus 1993.

OOSTENDE

La Konko

De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool „Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij Marc Cuffez, Elisabethlaan 295. 8400 Oostende, tlf. (059) 80 85 17.

Cursussen:
- jongeren (10-12j.) in de Van Glabbekeschool, op dinsdag en vrijdag van 12u30 tot 13u30.
- volwassenen: A-cursus, op dinsdag van 16u30 tot 18u, B-cursus, op vrijdag van 18u tot 19u30.
- gespreksavonden voor gevorderden: elke 2de en 4de maandag van 20u tot 22u. In de nabije toekomst kan het de 2de en 4de woensdag worden, om alle belangstellenden de kans te geven deel te nemen. Dat laten we dan wel weten.

zaterdag 8 mei: La Konko neemt deel aan de Vlaams-Ierse dag, ingericht door het Rodenbachfonds te Veurne. We nodigden de Ierse Esperantisten uit en hopen dat enkelen zullen aanwezig zijn. Meer info volgt.
zaterdag 15 mei: We bezoeken Europa's Culturele Hoofdstad, met o.a. een begeleid bezoek (door Hélène Falck) aan de Jordaens-tentoonstelling. We gaan met de trein, met een Multi-Pass-ticket.

ROTTERDAM

Esperanto-societo Merkurio

Samenkomsten op de 1ste en 3de woensdag van de maand, uitgezonderd juli-augustus in Centra Oficejo de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. Aanvang 19.45 uur. Gasten zijn steeds welkom. Inlichtingen bij Piet Schuil, tlf. (010) 416 14 49.

woensdag 5 mei: Vertaaloefeningen.
woensdag 19 mei: Recensies, niet alleen over boeken.
woensdag 2 juni: Leden lezen zelfgekozen teksten voor.
woensdag 16 juni: Taalspelletjes.
woensdag 1 juli: Samenkomst in openlucht... we blazen eens goed uit.

De Konversacia Rondo „Klubo 10" gaat niet meer door. De moderator John Rapley verhuisde en niemand nam zijn rol over.

SEL

zondag 27 juni: SEL-ledendag te Laarne (bij Gent).

SEL neemt deel aan diverse andere activiteiten. Zo probeert de nieuwe afdeling in Tienen leden van andere SEL-afdelingen bij zijn activiteiten te betrekken. Contact opnemen met: Nico Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tlf.: (016) 81 52 46.

Van 23 juli tot 2 augustus: Nationale Jamboree (Duitsland) met deelname van Esperantosprekende scouts. Inlichtingen: SEL-Duitsland, Martin Bahr, Ladenbeker Furtweg 256, D-W-2050 Hamburg.

Van 3 tot 13 augustus: SKOLTO '93. Internationaal SEL-kamp georgani-

seerd door SEL-groepen uit Polen, Tsjechië en België. Het heeft plaats in Silezië (Noord-Tsjechië). Het kampterrein in de buurt van Opava is gelegen in een mooi bewaard gebleven natuurgebied (Odrajgebergte). Deelnameprijs 4500,– fr. (tot 1/3/1993), daarna verhoogt hij. Naast het gewone scoutsprogramma zijn er ook Esperantocursussen voor beginners en gevorderden voorzien.
Inlichtingen en informatie (ook over de nieuwe prijs): Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent, tlf. (091) 27 48 41. (Vanaf 26 juni: (09) 227 48 41).

Planning voor 1994 en 1995:
SEL-België en SEL-Nederland kregen toelating om een informatiestand op te zetten tijdens twee zeer belangrijke bijeenkomsten in Nederland.
Van 1 tot 11 augustus 1994: Europese Jamboree waar ± 10000 jongeren van 11 tot 15 jaar worden verwacht.
Van 1 tot 11 augustus 1995: de vierjaarlijkse Wereldjamboree waarop meer dan 30000 scouts uit 100 landen worden verwacht.
Tijdens kleinere internationale scoutskampen in Duitsland, Oostenrijk en België stelden we vast dat 95% van deze jongeren nog nooit over Esperanto hadden gehoord. Nochtans ondervinden deze internationaal ingestelde jongeren maar al te goed dat het verplichten van Frans en Engels als voertaal niet volstaat om de communicatieproblemen op te lossen en dat niet iedereen ze voldoende kan beheersen. De belangstelling voor en nieuwsgierigheid naar het Esperanto is dan ook relatief groot.
Deze informatiestand wordt een belangrijke actie. De kosten zullen wellicht hoog oplopen (aangepast standmateriaal, folders, vervoerkosten voor het materiaal...) FEL, FLEJA en NEA zegden reeds hun medewerking toe. Uw hulp is echter zeer welkom.

Oude jaarboeken
Gooi uw oude jaarboeken niet weg. Ze kunnen nog uitstekend dienst bewijzen om jongeren aan te trekken. Wanneer zij ze doorbladeren en adressen in hun eigen buurt vinden, groeit hun belangstelling zienderogen. Jaargangen vanaf 1991 graag inzamelen via FEL die ze aan ons zal bezorgen.

REGIONALE ONTMOETINGEN

Traditionele ontmoeting in Charleroi
De APE-Esperantogroep uit Binche organiseert in zijn stad de volgende ontmoeting op zondag 11 juli. Het is een daggebeuren met o.a. een bezoek aan het beroemde folkloremuseum met karnavalmaskers. Deelnameprijs: 600,– middagmaal inbegrepen. Inlichtingen: Marcel Delforge, rue des Glacières, 6001 Marcinelle, tlf. (071) 43 14 13.

Stad om te leven
Dit seminarie wordt georganiseerd door Berlijnse esperantisten en richt zich vooral op ervaren Esperantosprekers. Het heeft plaats van 18 tot 24 juli in kasteel Glienicke te Berlijn. Inlichtingen en inschrijvingen: Duitse Esperantojeugd, Unter den Linden 38, D-O-1086 Berlijn, Duitsland.

Grotwonen
De Catalaanse esperantisten organiseren een weekend te Abanilla (Murcio) van 24 tot 28 juni. De overnachtingen gebeuren in grotwoningen en op het programma staan bergbeklimmen, uitstappen en nachtelijke feestjes...

Internationaal KEJ-seminarie
Van 30 oktober tot 1 november seminarie over Seks en Esperanto: debateren over alle aspecten van het onderwerp: van erotische literatuur in het Esperanto tot het bedrijven van de liefde zelf.

Voor beide activiteiten inlichtingen bij: Kataluna Esperanto Junularo, PK 1168 E-08300 Mataro, Spanje (Catalonië).

41ste Cultureel Weekend
Weekend voor alle taalniveaus met aangepaste programma's. Voor de echte Esperantosprekers is het thema „Taal en Esperanto uit psychologisch gezichtspunt" door Claude Piron. Inlichtingen: Sarlanda Esperanto-Ligo, Querstr. 11, D-W-6607, Quierschied.

DIEMEN *Internacia Amikeco* FLE, Vlasdonk 1, NL-1112 JD Diemen, tlf.: (020) 90 90 94.

EDEGEM I. Durwael, P. Gilsonlaan 5, B-2650 Edegem, tlf.: (03) 440 30 92.

EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tlf.: (040) 11 41 62.

ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtstraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tlf. (053) 33 26 40.

GENK M. Habex, Gildelaan 27, B-3600 Genk, tlf.: (011) 35 95 42.

GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tlf.: (091) 30 16 77.

GRONINGEN (NEA-sekcio) Esperantocentrum, Peizerweg 68-47, NL-9726 JM Groningen.

NUFARO Coranthijnestraat 69, NL-9715 Groningen, tlf.: (05) 77 59 54.

HAARLEM-HEEMSTEDE (NEA-sekcio) *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tlf.: (023) 24 57 13.

HASSELT M. Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tlf.: (011) 25 34 67.

HELMOND (NEA-sekcio) Y. van Zwol, Peelhof 86, NL-5709 BN Helmond, tlf.: (04920) 107 04.

'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.

HILVERSUM (FLE-sekcio) M. Dee-Tervooren, J. Catsstraat 10, NL-1215 EZ Hilversum, tlf.: (035) 21 27 17.

(NEA-sekcio) A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tlf.: (035) 24 33 20.

HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tlf.: (011) 52 20 74.

KALMTHOUT *La Erikejo* M. Storms, Douglaslaan 14, B-2950 Kapellen, tlf.: (03) 666 83 19.

KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Juffersweg 4 B, NL-4421 JB Kapelle, tlf. (01102) 415 63.

KNOKKE A. Marmenout, Helmweg 7, B-8300 Knokke-Heist 1, tlf.: (050) 60 55 35.

KORTRIJK *La Konkordo* Jan Hanssens, Meiweg 23, B-8500 Kortrijk, tlf.: (056) 21 31 06.

LEEUWARDEN (NEA-sekcio) Y. Weidema, Goutumerdijk 18, NL-9084 AE Goutum, tlf.: (058) 88 26 10.

LEUVEN *Esperanto 2000* Bert Vanhoven, Boerenkrijglaan 20, B-3120 Tremelo, tlf.: (016) 53 58 92.

LIMBURG Albert Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tlf.: (011) 32 36 03. — Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tlf.: (011) 52 29 02 (kantoor).

MIDDELBURG zie KAPELLE

MORTSEL J. Bovendeerd, Meidoornlaan 42/2, B-2640 Mortsel.

NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tlf.: (080) 55 15 05.

(NEJ-sekcio) Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tlf.: (080) 22 26 95.

OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tlf.: (059) 80 85 17.

ROTTERDAM (FLE-sekcio) J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tlf.: (010) 419 82 01.

Merkurio P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tlf.: (010) 416 14 49.

SAT-rondo W. v.d. Blink, Almstein 133, NL-3085 NC Rotterdam, tlf.: (010) 480 69 64.

Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tlf.: (010) 436 10 44.

TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* Det Koning, Van Speykstraat 19, NL-4535 BN Terneuzen, tlf.: (01150) 946 70.

TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tlf.: (016) 81 52 46.

TILBURG H. Appelo, Montfortanenlaan 100, NL-5042 CX Tilburg, tlf.: (013) 68 04 73.

TURNHOUT G. Duyck, Het Bergske 35, B-2360 Oud-Turnhout, tlf. (014) 42 48 08.

UTRECHT dhr. Punt, Maniladreef 73, NL-3564 JB Utrecht, tlf.: (030) 61 69 67.

WEERT (NEJ-sekcio) *Lonicero* Tromplaan 4, NL-6004 Weert, tlf.: (04950) 212 51.

WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando* Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tlf.: (04450) 12 48.

WILDERT Jachthoornlaan 20, 2910 Essen-Wildert, tlf.: (03) 667 57 70 of (03) 321 23 06.

ZAANDAM *Esperantocentrum* Postbus 433, NL-1500 EK Zaandam, tlf.: (075) 16 69 31.

ZEIST (NEA-sekcio) C.H. Romijn-Born, Dr. S. Jacoblaan 28, NL-3707 VK Zeist.

Fotocopieer-apparaat

FEL schafte tegen een gunstprijs een fotocopieer-apparaat aan. Het staat ten dienste van het Esperanto-Centrum en van de leden van FEL. Copiën aan 1,– fr./stuk. Vooral voor leden van La Verda Stelo is dit een bijzondere mogelijkheid. Specifieke giften om het toestel te financieren (55000,– fr.) zijn ook welkom. ah

FEL zoekt

... kandidaten om een lerarenopleiding voor de methode van Dennis Keefe te volgen. Het voordeel van deze methode is dat leraren het cursusmateriaal niet hoeven voor te bereiden en zich uitsluitend met het didactische aspect kunnen bezighouden. Zelfs beginnende leraren behalen met deze methode snel goede goede resultaten. De methode wordt weldra door FEL uitgegeven. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Alex Humet, Van Campenhoutstraat 4, 2600 Berchem.

Thema: COMMUNICATIE

In het kader van het Tempusproject in onze school, gaf de heer Boon op dinsdag 2 februari 1993 een voordracht met dia's over Esperanto. Na de dia's was er een videofilm voorzien (Eŭropo post 20 jarcentoj), volledig in het Esperanto gecommentarieerd. Jammer genoeg viel die wegens tijdgebrek weg. Maar laten we het hebben over wat we wel gehoord en gezien hebben. Eerst hoorden we een lezing, gebaseerd op *Confession d'un fou européen* van Claude Piron, waarin op een haast sarcastische wijze aangetoond werd dat Esperanto een uiterst bruikbaar communicatiemiddel is. De dia's illustreerde dat het Esperanto een vowaardige cultuurtaal is. Ikzelf werd het meest aangesproken door de dia's over reclame in het Esperanto, het poppenspel, de boeken en de rockgroep. Resultaat van de lezing: ik ben een aspirant-esperantiste!!!

Elisabeth Kinnaer,
6de jaar Latijn-Griekse afdeling,
Koninklijk Atheneum Tienen.

Bravo, Bert! Welkom Elisabeth, we hopen nog van jou te horen, in het Esperanto...